

ACADEMIA ROMÂNĂ
Școala de Studii Avansate a Academiei Române
Institutul de Cercetare a Calității Vieții

REZUMATUL
TEZEI DE DOCTORAT

Evaluarea multidimensională a politicilor penitenciare
de reintegrare socială a deținuților

Coordonator:

Profesor universitar doctor Elena ZAMFIR

Doctorand:

Cristina SIMIONESCU (DUMITRAN)

București
2023

Cuprinsul tezei

Lista de abrevieri.....	5
Introducere.....	7
1. Delimitări conceptuale și perspective teoretice.....	13
1.1. Paradigme sociologice ale devianței.....	13
1.2. Rezultate de cercetare privind recidiva deținuților în spațiul românesc.....	17
1.3. Criminalitate și recidivă în România.....	19
1.4. Recidiva în rândul tinerilor.....	24
Aspecte relevante privind paradigma evaluativă.....	31
2. Descrierea și analiza politicilor de reintegrare socială a deținuților.....	33
2.1. Reintegrarea deținuților – deziderat social.....	33
2.1.1. Activități specifice de intervenție recuperativă.....	35
2.1.2. Evaluarea participării la școlarizare și formare pe parcursul detenției.....	39
2.2. Ocuparea deținuților în detenție – analiza impactului asupra reintegrării sociale.....	42
2.2.1. Liberul arbitru al deținuților exercitat în alegerea statutului de ocupat.....	44
2.2.2. Evaluarea gradului de ocupare a deținuților- drept sau obligație morală?.....	46
2.3. Repere analitice privind costurile sociale și economice ale infraționalității.....	53
2.3.1. Economia socială – alternativă pentru reintegrarea socială.....	58
3. Designul de cercetare științifică.....	60
3.1. Tema de cercetare.....	61
3.2. Metode și tehnici de cercetare.....	61
3.3. Universul cercetării.....	63
3.4. Limitele cercetării.....	67
4. Evaluarea politicilor de reintegrare socială.....	69
4.1. Metodologia evaluării.....	70
4.2. Convergența scop– obiective instituționale – activități – rezultate.....	71
4.2.1. Strategia Națională de Reintegrare Socială.....	71
4.2.2. Planul de implementare și indicatori de performanță.....	73
4.2.3. Obiective instituționale versus rapoarte de activitate.....	74
4.2.4. Resurse umane.....	77
4.2.5. Birocrație.....	78
4.3. Analiza nevoilor de intervenție a deținuților.....	80
4.3.1. Evaluarea nevoilor individuale ale deținuților.....	81
4.4. Evaluarea programelor și activităților de grup.....	85
Aspecte relevante ale evaluării.....	94

5. Rezultatele cercetării cantitative.....	97
5.1. Etapele cercetării cantitative.....	97
5.1. Ancheta sociologică în rândul deținuților nerecidiviști și recidiviști.....	99
5.2. Ancheta sociologică în rândul specialiștilor din penitenciare.....	144
Aspecte relevante ale analizei cantitative a datelor.....	156
6. Rezultatele cercetării calitative.....	158
6.1. Etapele cercetării calitative.....	158
6.2. Metoda Delphi.....	160
Aspecte relevante ale analizei calitative.....	167
7. Limite, riscuri și aspecte ale cercetării.....	170
7.1. Asumarea principiilor etice.....	170
7.2. Validitatea legală a studiului.....	172
7.3. Validitatea științifică a studiului.....	174
8. Concluzii.....	177
8.1. Recomandări și propuneri.....	183
8.2. Perspective de dezvoltare și cercetare viitoare.....	186
Bibliografie.....	188
Site-uri consultate.....	204
Bibliografie legislativă.....	205
Lista figurilor.....	207
Lista tabelelor.....	209
Anexe.....	210
Anexa 1. Chestionar A – tineri recidiviști.....	210
Anexa 2. Chestionar B – tineri nerecidiviști.....	215
Anexa 3. Chestionar C – specialiști din penitenciare.....	220
Anexa 4. Chestionar D - experți - metoda Delphi.....	226
Anexa 5. Ghid de interviu semistructurat – specialiști penitenciare.....	227
Anexa 6. Corelații privind preferințele participărilor deținuților la activități – perspectiva specialiștilor.....	228
Anexa 7. Propuneri de creșterea șanselor de reintegrare socială - metoda Delphi.....	230
Anexa 8. Extras proiect dezvoltare întreprindere socială.....	234

Cuvinte cheie: evaluare, strategia de reintegrare socială, ocupare, tineri NEET, deținuți

Criminalitatea în general și creșterea ratei de recidivă în mod special, reprezintă una dintre cele mai stringente și de actualitate probleme ale societății contemporane expusă unor noi și complexe riscuri de securitate. Odată cu evoluția societății (economică, culturală, industrială, tehnologică etc) și cu efectele pozitive transpuse în termeni de progres, apar, inevitabil, și efectele negative, printre care se numără și creșterea delincvenței, scăderea gradului de securitate personală a cetățenilor, scăderea autorității instituțiilor de control social și, nu în ultimul rând, apariția unei subculturi a infraționalității.

Concret, deși în România au fost elaborate, adoptate și implementate politici de reducere a cauzelor care generează infraționalitate și recidivă, eficacitatea acestora nu a fost evaluată până în prezent, singurul indicator utilizat în acest sens fiind cel de natură statistică. Contrar așteptărilor, din punct de vedere statistic, rata recidivei în România este în creștere și se situează mult peste media europeană (Eurostat, 2022).

În accepțiunea legislației specifice în vigoare, penitenciarele sunt asimilate unor centre de zi, în acest sens fiind acreditate pentru asigurarea calității în domeniul furnizării serviciilor sociale.

Drept urmare, de calitatea serviciilor de reinsertie socială desfășurate în penitenciar depind șansele ulterioare de incluziune a deținutului. Printr-o exprimare plastică, am putea spune că penitenciarul pune bazele acestui proces complex și provocator din punct de vedere al politicilor publice de incluziune socială adoptate. Tocmai de aceea, pregătirea pentru întoarcerea în societate a deținutului începe încă din prima zi de detenție.

În situația în care, pe perioada detenției se constată că deținutul nu are suficiente resurse pentru a duce o viață independentă și fără risc de recidivă după liberare, serviciul de probațiune și alte instituții cu responsabilități în acest domeniu preiau cazul și îi facilitează accesul către alte servicii și bunuri, în funcție de nevoile identificate la nivel individual (Durnescu, I., 2011).

Prezenta teză de doctorat își propune să evalueze politicile de reintegrare socială derulate în penitenciarele românești, din perspectiva eficienței și a impactului acestora în reintegrarea socială, la tinerii de până la vârsta de 29 ani (Legea nr. 172/2017, 2017).

Paradigma de lucru a avut ca fundament tradiția pozitivistă (Durkheim, E, 2003), demersul investigativ fiind ghidat de abordarea structural-funcționalistă. Analiza a vizat „funcționalitatea politicilor de reintegrare socială în corelație cu structuralitatea acțiunilor” sistemului penitenciar (Parsons, T, 1967). Prin aprofundarea modelului din perspectivă mertoniană, politica de reintegrare socială a fost evaluată ca element cu consecințe (valori) funcționale pentru diferite cadre de referință (deținuți, instituție, societate). În lumina acestei paradigme, sistemul penitenciar este asimilat în prezenta lucrare unui „context structural deschis determinării empirice, în care fenomene dinamice intră în relație cu alte fenomene, în cadrul unei structuri mai generale” (Zamfir, E., 1997).

Din perspectiva sociologiei devianței, procesul evaluativ structural-funcționalist al reintegrării sociale a fost întărit de ”teoriile controlului social, învățării sociale și a asociațiilor diferențiate”, trimiterele către modelul intervenționist risc-nevoie-responsivitate (Andrews, D; Bonta, J., 2007), regăsindu-se pe parcursul întregii cercetări.

Perspectiva-paradigmă a evaluării, ca proces și metodă, a fost de natură sumativă.

Scopul evaluării a fost de a identifica în ce măsură, direcția în care sunt orientate programele și politicile de reintegrare socială implementate în sistemul penitenciar, contribuie la reintegrarea infractorilor și la creșterea gradului de siguranță al cetățenilor. Beneficiarii direcți ai acestor programe sunt deținuții, dar prin extenso, beneficiari suntem noi toți, comunitatea, societatea, pentru că doar dacă problema este abordată holistic, aceasta poate fi asumată și se pot lua decizii sustenabile.

Motivul alegerii temei de cercetare a fost nevoia de cunoaștere academică a impactului pe care serviciile furnizate de sistemul penitenciar îl au asupra beneficiarilor. Faptul că strategia de reintegrare socială a se află spre finalul celui de-al doilea ciclu de cinci ani de implementare, am considerat oportună evaluarea politicilor instituționale din perspectivă multidimensională, depășind astfel granițele formale ale unei analize cotidiene.

Noutatea temei constă în abordarea exhaustivă a acestor politici, în crearea conexiunilor dintre criteriile de vulnerabilizare din perspectiva indicatorilor cheie stabiliți prin strategiile europene și riscurile de infraționalitate și recidivă; realizarea corelațiilor cu concluziile evaluărilor altor sisteme de protecție socială și articularea responsabilităților ce revin fiecăreia.

Operaționalizarea și particularizarea la grupa de vârstă 16-29 de ani a permis fundamentarea științifică și relevantă a concluziilor și propunerilor, astfel încât „strategia națională de reintegrare socială a deținuților” să nu rămână doar o declarație de intenție, ci

să funcționeze ca parte a acestor politici care vizează reducerea riscurilor și îmbunătățirea calității vieții.

Evaluarea de impact a politicilor penitenciare pe fundament științific se realizează la 9 ani de la momentul implementării strategiei (2014), rezultatele constituind instrumente care pot optimiza actul decizional și reorienta acțiunile de intervenție. Totodată, teza se dorește a fi un pretext-invitație către dezvoltarea culturii evaluative a programelor din organizație.

Originalitatea tezei constă în abordarea structural-funcționalistă a sistemului penitenciar, văzut ca sistem ale cărui funcții contribuie la menținerea echilibrului structural al societății (Spencer, H, 1898), poziționând reintegrarea deținuților într-o dimensiune integrată politicilor sociale. Accentuarea laturii concrete a procesului de reintegrare socială prin schimbarea direcțiilor de acțiune și evidențierea caracterului funcțional al școlii, calificării și muncii, constituie *leit-motivul* tezei.

Un alt element de originalitate este includerea economiei sociale în rândul demersurilor concrete pe care sistemul penitenciar le poate valorifica, având ca obiectiv creșterea incluziunii deținuților și foștilor deținuți pe piața muncii, aspect exemplificat prin elaborarea unui proiect de dezvoltare a relațiilor dintre ANP și mediul de afaceri.

Subiectul tezei este de interes general, pentru că deținuții sunt „înlăturați” din comunitate doar pentru perioade mai mult sau mai puțin limitate/determinate de timp. După liberare, aceștia se întorc printre noi și avem cu toții nevoie de sentimentul de siguranță că penitenciarul și-a făcut „treaba”, astfel încât noi înșine să nu devenim potențiale victime. Securitatea personală, respingerea comportamentelor deviate și încrederea în instituțiile de siguranță națională și ordine publică, reprezintă indicatori de stare ai calității vieții într-o societate.

Evaluarea oferă o perspectivă critică și academică asupra efectelor pe care setul de servicii (Cojocaru, Ș., 2010) de reintegrare socială îl are asupra deținuților, precum și asupra aspectelor pozitive care pot fi replicate sau a disfuncționalităților care necesită atenție și care pot reorienta procesul decizional.

Pentru relevanță științifică, evaluarea s-a realizat la nivel național, în 17 unități penitenciare, distribuite în cele 8 regiuni de dezvoltare ale României. Au fost folosite mai multe metode de cercetare evaluativă, astfel încât rezultatele să asigure principiile obiectivității, fidelității și transparenței informațiilor. Deși rezultatele metodelor cantitative și calitative au fost abordate în capitole separate pentru a păstra rigorile academice, pe

parcursul cercetării rezultatele acestora au interferat, deoarece prin accesarea unuia dintre ele, se putea da sens altuia.

Metodele, tehnicile și instrumentele folosite au fost mixte și au constat în observația directă, analiza secundară a datelor bazată pe evidențe, anchete sociologice pe bază de chestionar cu întrebări apreciative în rândul specialiștilor din penitenciare și în rândul deținuților tineri recidiviști și nerecidiviști, interviuri semistructurate cu specialiștii, chestionare aplicate prin metoda Delphi experților implicați în lucru direct cu deținuții sau foștii deținuți și o expunere asupra costurilor implicate de încarcerare.

Cadrul teoretico-referențial care ghidează teza este axat pe politicile penitenciare de reintegrare socială a deținuților și reducerea recidivei, din perspectivă evaluativă. Teza nu și-a propus să inițieze sau să prezinte sistemul penitenciar substituindu-se astfel surselor autorizate, ci să încadreze pe paradigme deja consacrate, datele factuale.

Limitele cercetării au fost, preponderent, legate de absența unor referințe bibliografice recente care să trateze integrat procesul de reinsertie socială a deținuților; restricțiile din perioada pandemică în timpul căreia s-a derulat cercetarea în teren; imposibilitatea de a utiliza date instituționale pentru concluziile cercetării din considerații etice și limitele de natură umană, referindu-mă la nivelul scăzut de instruire al deținuților, care a prelungit timpul de completare al chestionarelor.

Punctul de plecare al evaluării a fost cel normativ-axiologic: „scopul executării pedepsei fiind acela de a forma atitudini corecte față de muncă și față de ordinea de drept” și în ce măsură politica actuală, ca parte componentă a unei politici sociale extinse, reușește prin acțiunile sale să contribuie la incluziunea socială a deținuților.

Evaluarea s-a realizat din mai multe perspective: instituțională, normativă, funcțională și socială. Structura tezei cuprinde 8 capitole, fiecare dintre acestea finalizându-se cu aspecte relevante sau concluzii preliminare, care ulterior le vor susține pe cele generale.

Primul capitol a debutat cu o trecere în revistă a paradigmatelor sociologice ale devianței pentru a stabili cadrul teoretico-referențial de raportare al tezei. Expunerea teoriilor prin care au fost explicate etiologia, trendul, modelele de intervenție și de reducere a recidivei, a contribuit la stabilirea schemei conceptuale, plasând, pe parcursul cercetării, categoriile studiate în contextul politicilor sociale.

Enumerarea unor studii și cercetări din spațiul românesc a avut rolul identificării unor elemente-ancoră, care să faciliteze o evaluare integrată a procesului de reinsertie socială.

Plecând de la paradigma calității vieții (Precupețu I., 2006), situațiile statistice au putut stabili dinamica relației de cauzalitate dintre calitatea vieții (sărăcie, lipsa studiilor, excluziunea socială, riscul de victimizare) într-o regiune, dezvoltarea economică și rata infracționalității, dar și tipologia infracțiunilor. Cu cât rata ocupării într-o comunitate este mai scăută, cu atât riscul criminalității crește.

Transferând explicațiile teoriilor structuralist-funcționaliste și culturale (Zamfir, E., 1996) a inegalităților în distribuirea veniturilor într-o societate, la nivel micro-sistemic, se poate afirma că penitenciarul, prin politica pe care o are de a „deservi” deținutul și de a-i prelua toate responsabilitățile în rezolvarea problemelor, are un efect invers: îi formează dependența de sistem, îi anulează responsabilitatea și procesul volitiv de a găsi soluții legale în rezolvarea unor situații, îl incapacitează și îi reduce șansele de a dezvolta deprinderi de viață independentă care să îl ajute după liberare. Starea de fapt existentă intră în corelație cu „povara libertății”. În acest context este oportun să accentuăm importanța pe care „autonomizarea” o are în relația specialist - client și care este un proces prin care beneficiarul își câștigă capacitatea de luare a unor decizii în mod independent și de rezolvare a problemelor personale, fără a apela la reprezentanți instituționali decât după ce a încercat prin forțe proprii (Payne, M., 2011). Autonomizarea este acompaniată de *advocacy*, acțiune prin care specialistul sprijină beneficiarii care prezintă anumite limitări în fața unor instituții sau actori sociali.

Teoretic, conform modelelor sociologice ale devianței, acestea pot fi asociate unor măsuri de prevenire a criminalității, considerând că atenuarea/rezolvarea unei nevoi atrage după sine diminuarea probabilității de producere a unor comportamente infracționale sau cu o intensitate mai redusă (Durnescu, I., 2009).

Prin contextualizarea fenomenului infracționalității și al recidivei în spațiul românesc, s-a analizat evoluția acestuia de-a lungul unei decade și s-a realizat particularizarea categoriei tinerilor deținuți din perspectiva vulnerabilităților NEET.

Terminologia de „tânăr NEET” este consacrată în contextul politicilor sociale europene și constituie indicator relevant pentru grupa de vârstă 15-29 de ani care, urmare a factorilor socio-demografici, „nu sunt cuprinși în forme de învățământ sau nu au un loc de muncă” (Cace, S., Voicu, M. și colab, 2022).

Delimitarea ca grup de referință în demersul investigativ s-a impus din mai multe considerente: studiile (Eurostat, 2022) care reflectă faptul că procente foarte mari din această grupă de vârstă întrunesc criteriile de vulnerabilitate cum ar fi: nivelul scăzut de studii, lipsa calificării și a unui loc de muncă, mediul de proveniență, nivelul crescut de sărăcie etc, iar

statisticile ANP arată că procentual, peste 28% din populația carcerală aparține acestei categorii de vârstă, înregistrând creșteri îngrijorătoare de la o perioadă la alta.

Preocuparea pentru evaluarea programelor și politicilor de reintegrare socială a deținuților a apărut în urma constatării ratei de recidivă în rândul acestui segment de populație carcerală și a pasivității acestora față de orice implicare în propriul proces de recuperare. Interviuurile cu specialiștii și afirmațiile acestora că „s-au deprofesionalizat” și nu își mai găsesc utilitatea în activitatea pe care o desfășoară cu acești tineri (Lambert, E.G., 2005), a constituit un reper în delimitarea subiecților de cercetare și în demersul de diagnoză a procesului de reintegrare socială (Bujdoiu, N., 2001). Este evident că penitenciarul nu poartă responsabilitatea recidivei, dar, prin încarcerare, familia și școala – cele mai importante instituții (Pop, L.M., 2002) care pun bazele elementare ale educației și formării individului (Hatos, A., 2006), sunt substituite de penitenciar. În acest punct, apare presiunea asupra penitenciarului, căruia i se atribuie rol de „renaștere” a deținutului, de resetare a setului de valori, norme și comportamente (prisonobservatory, 2022), care să îi ajute pe cei custodiați să își așeze viața pe alți piloni decât cei pe care i-au avut până la momentul săvârșirii infracțiunii (Maculan, A.; Ronco, D.; Vianello, F., 2013).

Ajungând în sistemul penitenciar în perioada de formare și maturizare, minorii și tinerii nu au timpul de a exersa experiența devenirii, a creșterii (Pașca, M., 2005). Drept urmare, încă din prima zi în penitenciar debutează pregătirea deținutului pentru reîntoarcerea în societate, astfel încât procesul de reintegrare să se producă natural, fără prejudicii de natură emoțională sau educațională. Scopul detenției este de a reduce riscurile de recidivă, iar nevoia să nu mai declanșeze actul criminal.

Faptul că tinerii au recidivat în procent crescut, ridică teme de reflecție asupra eficienței strategiilor și programelor de reintegrare socială a deținuților, făcând necesară analiza obiectivă și regândirea politicilor. Luând în considerare doar datele statistice, reiese că tinerii la care se face referire (18-29 de ani), au mai trăit o dată experiența încarcerării și, de asemenea, au mai beneficiat de serviciile sociale, de programele și demersurile desfășurate în penitenciar și de serviciile specifice perioadei post-detenție.

Al doilea capitol se concentrează pe politicile de reintegrare socială și este destinat evaluării axelor care susțin acest proces: școlarizare-calificare-muncă, în paralel cu alte politici sociale naționale care au în centru protecția grupurilor vulnerabile, din perspectiva indicatorilor strategici existenți la nivel european. În contextul evaluării am definit poziția beneficiarilor în relația cu acești indicatori și impactul asupra procesului de inserție socială. Evaluarea presupune în primul rând impactul pe care o politică sau o strategie o are asupra

beneficiarului sau a problemei, iar referințele din finalul capitolului privind o parte din costurile sociale și financiare ale delincvenței și ale detenției, sunt menite să faciliteze transparența și diagnoza eficienței serviciilor de reintegrare socială din sistemul penitenciar.

Statisticile arată procentual relația de cauzalitate dintre nivelul de școlarizare și ocupare. Fără studii finalizate și fără calificare, persoanele vizate nu pot accesa un loc de muncă, altul decât un loc de muncă prost plătit sau „munca fără acte legale”. Fără venituri suficiente, nu își pot asigura nevoile de bază: locuință, hrană, căldură, servicii de sănătate, etc. În situația în care au familiile și copiii, nevoile cresc fără a putea fi acoperite. Pe fondul calității vieții precare, crește violența și infraționalitatea, ca singura opțiune prin care ar putea crește veniturile, fără efort prelungit.

Transformarea criteriilor de vulnerabilitate a tinerilor NEET „fără educație, fără formare, fără ocupare” în afirmații pozitive, conturează dezideratul sistemului penitenciar, în vederea reducerii riscului de recidivă, devenind astfel priorități. Acesta este și motivul pentru care am dedicat un capitol acestor activități, evaluând și analizând în ce măsură deficitul existent pe aceste segmente poate fi compensat. În evaluare s-a luat în considerare că sistemul penitenciar este în strânsă dependență de alte instituții și de mediul în care se desfășoară, rolul său fiind de stimulare și formare unor valori în acest sens.

Din datele statistice furnizate de ANP, reiese că 26,33% dintre deținuți sunt tineri NEET, categorie care constituie grupul țintă al acestei teze. În funcție de nevoile identificate, aceștia sunt incluși în demersuri specializate de compensare, pe tot parcursul executării pedepsei.

Statistic (la data de 01.03.2022), distribuția deținuților în funcție de nivelul de studii, care constituie un predictor în vederea accesării unui loc de muncă, se prezenta astfel: 3,49% aveau studii superioare; 0,64% aveau studii postliceale; 8,62% aveau liceul (9-12 clase); 10,44% aveau calificare într-o meserie (92,1% dintre aceștia fiind în grupa de vârstă 30-60 de ani, astfel că doar 7,9% dintre deținuții sub 30 de ani aveau o calificare); 62,66% nu au avut loc de muncă înainte de arestare, în timp ce doar 22% au lucrat în diferite domenii de activitate; 59,68% nu au finalizat ciclul gimnazial, fiind în segmentul de I-VIII clase (din cei 13.151 deținuți în această situație, 4.323 au sub vârsta de 30 de ani, reprezentând 72,57% din deținuții tineri); iar 6,74% erau analfabeți (ANP, 2022).

Din studiile efectuate, reiese că în anul 2022, din totalul deținuților care urmau cursuri de instruire școlară, 18,7% erau minori și tineri până la 21 de ani, reprezentând 375 din totalul celor 2005 deținuți înscriși. În același studiu se arată că anual, indiferent de efectivele de deținuți, procentul de participare este în jurul valorii de 9%.

Pentru a stimula participarea deținuților la cursurile de școlarizare și calificare, legea a prevăzut o gamă diversificată de stimulente pentru aceștia, fără însă ca efectele să fie vizibile.

În partea a doua a capitolului a fost abordată o altă componentă a reeducării, care constă în desfășurarea unor activități lucrative.

Încă de la primele articole din legea de executare a pedepselor este subliniată necesitatea „formării unei atitudini corecte față de muncă”. Cu alte cuvinte, rolul detenției este de a preveni săvârșirea de noi infracțiuni și prin formarea/calificarea deținuților, dobândirea unor deprinderi și competențe necesare în accesarea unui loc de muncă, formarea unei discipline a muncii, toate concurând la atenuarea cauzelor care favorizează recidiva (H.G. nr. 157/2016, 2016).

Astfel, munca este văzută și ca un context prin intermediul căruia individul își creează un set de experiențe prin care este capacitat pentru a face față situațiilor viitoare (Buzducea, D., 2017).

Una dintre soluțiile de prevenire a recidivei promovată prin politicile sociale articulate, se referă la creșterea gradului de ocupare a forței de muncă (Ilie, S și Preoteasa, AM, 2018). Acest lucru presupune calificarea în ocupații cerute pe piața muncii, crearea unor noi locuri de muncă și asigurarea suportului necesar pentru activarea potențialului personal (Ionescu, I., 2017).

În Raportul de activitate al ANP pentru anul 2021 (ANP, 2023) este evidențiat că au fost calificați/formați într-o meserie 186 de deținuți, reprezentând 0,7% din efectivul mediu de deținuți. Procentual, echivalează cu o „picătură într-un ocean”, iar în anul 2022 numărul total al deținuților care au fost calificați este de 644 (2,8%) din populația carcerală. Perspectivele creșterii oportunităților de angajare după liberare, rămân scăzute, deși este indicator strategic a performanței sistemului. Pentru a compensa oferta redusă de cursuri a ANOFM, în unitățile penitenciare s-au derulat proiecte de dezvoltare a unor deprinderi în anumite meserii (tip ucenicie) în care au fost implicați 644 de deținuți (2,8%) din populația carcerală. La o primă vedere, abia în acest punct putem vorbi despre reintegrare socială și creșterea șanselor de a accesa un loc de muncă după liberare. Deși procentual este nesemnificativ, trebuie punctată pozitiv această inițiativă, deoarece este punctul în care penitenciarul își exercită rolul formativ concret: formează o atitudine față de muncă și deprinderile prin care beneficiarul își poate asigura autonomia.

Și în privința calificării, rata absenteismului și a abandonului sunt crescute. Cauzele invocate sunt multiple: lipsa de interes a deținuților față de perspectiva încadrării și

atitudinea rejectivă față de muncă (deseori considerând că este umilitor să muncești); neîndeplinirea condițiilor de înscriere la cursuri (una dintre cerințe fiind să aibă minim 8 clase absolvite); inexistența lectorilor sau a disponibilității acestora de a desfășura cursuri cu deținuții; lipsa unor spații adecvate sau a materialelor necesare. Mai mult, unii dintre deținuți au afirmat că „nu au făcut atâta pușcărie ca să dea cu sapa” (Dobrică, P., 2010) – afirmație care întărește faptul că în ierarhia din penitenciar, munca echivalează cu pierderea prestigiului și a poziției câștigate în rândul celorlalți deținuți.

Atitudinea de respingere a activităților lucrative este o conduită internalizată, deși constituie unul din indicatorii predictibili de reintegrare socială. Școala ca proces instructiv-educativ, calificarea și încadrarea / ocuparea sunt apreciate ca fiind instrumente prin intermediul cărora individul poate dezvolta mecanisme de protecție împotriva delincvenței.

Ca urmare a reformării sistemului de justiție în anul 2013, munca în perioada executării pedepsei nu mai este obligatorie, ci constituie un drept, de care deținutul poate beneficia sau nu. Fiind un drept pe care îl pot accesa sau nu, specialiștii arată că statistic, peste 50% dintre deținuții care ar putea să muncească în penitenciar refuză, înțelegând că legal, au dreptul să presteze sau nu această activitate, fără a suporta consecințe.

O parte dintre deținuții tineri invocă faptul că în perioada detenției nu au muncit, deși ar fi vrut.

Din analiza datelor cercetării rezultă că deținuții care execută detenție în regimuri restrictive (maximă siguranță sau închis) sunt cei care formulează cele mai multe solicitări de „a ieși la muncă”. Solicitarea acestora în mare măsură este justificată de faptul că însăși sintagma „a ieși” înseamnă că este modalitatea prin care pot petrece mai mult timp în afara camerelor, fără a avea o motivație intrinsecă față de muncă în sine, cu conținut de valoare socială. În același timp, prin prestarea unei munci există premise ca regimul în care sunt încadrați să fie schimbat cu unul mai lejer, într-un timp mai scurt.

Când ajung la regimurile semideschis sau deschis, unde libertatea de mișcare este crescută, interesul pentru muncă scade direct proporțional. Aceștia consideră că este degradant să presteze muncă, să se trezească dimineața, să respecte un program și să aibă o disciplină în acest sens și invocă faptul că nu au mai făcut acest lucru niciodată. Aici se poate vorbi despre o „*subcultură a nemuncii*”, de penitenciar, cu modele, valori și interese care sunt specifice acestui mediu.

Din totalul deținuților, 59,68% nu au finalizat ciclul gimnazial, situându-se în segmentul I-VIII clase (din cei 13151 de deținuți aflați în această situație, 4323 sunt sub 30 de ani reprezentând 72,57% dintre deținuții tineri) și 6,74% sunt analfabeți.

Din radiografia statistică reiese interesul scăzut al tinerilor față de școală și calificare, aspect care este condiție *sine-qua-non* în accesarea unui loc de muncă satisfăcător și creșterea șanselor de ocupare.

Pentru a stimula participarea deținuților la orice tip de activitate care poate favoriza scăderea riscului de a se comite noi infracțiuni (școală, calificare, muncă), legislația (H.G. nr. 157/2016, 2016) a prevăzut o serie de stimulente: de la acordarea unui număr de credite folosite pentru recompense, până la scăderea unui quantum din pedeapsă.

Din evaluarea decadală a implicării la muncă a deținuților, voi expune câteva dintre aspectele desprinse :

Spre deosebire de perioada 2000-2009, când cel puțin 50% dintre deținuți munceau (perioadă în care legislația prevedea obligativitatea și atitudinea față de muncă a deținuților era alta), se poate aprecia că în prezent proporția deținuților implicați în muncă este extrem de scăzută.

S-a constatat, de asemenea, că penitenciarele situate în zona Ardealului au numărul cel mai ridicat de deținuți implicați în muncă și cele mai mari venituri, spre deosebire de regiunea Moldova și Dobrogea, care se află la polul opus (corelându-se astfel cu modelul „dezvoltării regionale și tipologii infracționale” (Petre, R.T., 2018).

În anul 2020 s-a înregistrat o scădere procentuală de 22,48% a deținuților implicați în muncă și un deficit bugetar de 42,8% al veniturilor planificate, ca urmare a măsurilor de siguranță necesare prevenirii răspândirii pandemiei.

Din decada analizată reiese că cifra deținuților care și-au manifestat interesul pentru muncă este relativ constantă, indiferent cât de numeroasă era populația carcerală.

Preponderent, cei care și-au manifestat acest interes, indiferent de tipul muncii, sunt cei aflați la prima condamnare. Dorința acestora de a se întoarce acasă și de a face ca timpul să treacă mai repede au fost factori motivați.

Pentru cei cu recidivă, munca nu este atractivă. Ei sunt adaptați mediului penitenciar, cunosc regulile scrise și nescrise, pentru unii penitenciarul fiind „acasă”.

Cei care nu au muncit în libertate și nu au disciplina muncii, nu sunt interesați să o facă nici în penitenciar, apreciind că „statul este dator” față de ei să îi întrețină.

Lipsa calificării deținuților atrage contractarea de muncă în domenii neatractive pentru cetățenii liberi: salubritate, sortare deșeurilor, muncă necalificată în construcții, ecarisaj etc., domenii considerate de către deținuți ca fiind „sub demnitatea lor”.

Cei cu familii sau care au avut un statut social decent în libertate sunt mai motivați să muncească și să se reîntoarcă în mediul de proveniență, decât cei care nu au avut nimic de pierdut prin încarcerare.

Lipsa aplicării măsurilor punitive pentru cei care refuză să muncească sau să urmeze cursuri de calificare întăresc mentalitatea „că se poate și așa”.

Alt factor care conduce la refuzul de a munci este lipsa de disciplină în muncă, în sensul că majoritatea nu sunt obișnuiți să se trezească dimineața și să respecte un program formal de 8 ore/zi („obișnuința fiind a doua natură”).

Limitarea anumitor locuri de muncă (distribuirea mesei, cabinetul medical etc) care pot aduce beneficii secundare precum contactul cu deținuți din alte categorii, posibilitatea practicării „traficului” de mărfuri/obiecte rare sau interzise, accesul la resurse și traficul de influență, fiind alt factor care îi determină pe deținuți să refuze alte munci.

Convingerea deținuților este că statul trebuie să plătească prețul libertății lor și că ei au îndreptățirea să exploateze resursele de la buget, fără asumarea culpei pentru încălcarea legii.

„Specializarea/perfecționarea” în modul de operare în săvârșirea de noi infracțiuni este mai atractivă decât munca, deoarece speră la câștiguri rapide și facile după liberare, astfel încât nu vor fi nevoiți să muncească „pe nimica” pentru un nivel de trai ridicat.

Concluzionând, în sistemul penitenciar deținuții au statut de „beneficiari” ai serviciilor și nu sunt în situația de a fi nevoiți sau constrânși să își găsească un loc de muncă sau să își asigure existența. Inclusiv demersurile interinstituționale (exemplu: întocmirea sau procurarea unor acte de identitate, asistența medicală specializată etc) sunt preluate de asistenții sociali sau alte categorii de personal, tinerii neavând contextul experimentării și consolidării unor deprinderi de viață independentă, așa cum sunt cei de aceeași vârstă, aflați în libertate.

Apare cercul vicios, multicausal: fără studii finalizate, fără calificare, fără perspectiva ocupării unui loc de muncă decent, fără competențe și abilități dezvoltate, fără o educație (disciplină) a muncii, stigmatizat de societate, uneori fără familie sau sprijinul acesteia, singura șansă gândită de deținutul liberat este să se întoarcă în mediul în care și-a început cariera infracțională și a obținut beneficiile materiale cu ușurință.

Acestea sunt doar câteva dintre considerentele privind munca și necesitatea abordării ei de către specialiști, ca factor de schimbare și reintegrare socială a deținuților, după liberare. Deziderate precum schimbarea atitudinii față de muncă a deținuților,

calificarea și implicarea lor în activități ar trebui să constituie imperative care conduc la atingerea scopului executării pedepsei: prevenirea săvârșirii de noi infracțiuni.

În următorul subcapitol, fără pretenția de a fi o evaluare, s-au adus în prim-plan repere privind costurile economice și sociale ale infraționalității, ale detenției și recidivei.

Din datele statistice ale ANP pentru anul 2020, 27,05% dintre deținuți erau nerecidiviști cu antecedente penale și 37,75% erau recidiviști. Cu toate acestea, doar 35,2% dintre deținuți erau la prima condamnare, pentru 64,8% fiind anterior cheltuite sume care le includ și pe cele referitoare la reintegrarea socială intra și post detenție.

Serviciile sociale non-materiale furnizate (programe educaționale, consilieri, terapii, școlarizare, calificare, demersuri de intermediere cu alte instituții sau de obținere a unor documente etc), deși rezolvă probabil o situație de moment, oferă suport pasiv deținuților, neimplicându-i real în procesul de reabilitare. Universalizarea serviciilor de reintegrare socială fără o intervenție susținută asupra acelor categorii al căror risc de excludere, marginalizare sau recidivă după liberare este crescut, poate crea falsa iluzie a unei funcționalități strategice.

În ansamblu, societatea are disponibilitate de a acorda sprijin categoriilor vulnerabile, creând diferite instrumente de ajutor, dar pe principiul reciprocității, se așteaptă ca și deținuții să facă ceva în schimb. Sau măcar să încerce să se ajute singuri, în acord cu principiul psihopedagogic, *nu îți dau hrana, îți dau instrumentul cu care poți obține hrana*, pentru a crea premisele unei vieți independente.

În încheierea capitolului s-a propus reconsiderarea segmentului de economie socială ale cărui beneficii sociale nu sunt valorizate la potențialul pe care îl au, ca alternativă viabilă a reintegrării deținuților.

În **capitolul al treilea** este descris designul de cercetare, schema conceptuală și metodologia cercetării: evaluativă, cantitativă și calitativă, pentru a asigura triangularea în vederea verificării și validării datelor. Designul cercetării evidențiază abordarea multidimensională a evaluării, operaționalizarea conceptelor care au stat la baza construirii instrumentelor de lucru, tehnicile de eșantionare precum și limitele punctuale sau dificultățile întâmpinate în etapa de culegere a datelor și modul de gestionare al acestora.

Contextualizarea dinamicii factorilor care influențează infraționalitatea și a celor care ar putea avea impact asupra lor, a presupus o cunoaștere din mai multe perspective: individ (deținut) – instituție (specialiști) – actori sociali (experți). Noutatea temei este însăși tipul de evaluare a politicilor penitenciare - o evaluare multidimensională, a impactului asupra beneficiarilor direcți și indirecti.

Designul cercetării cantitative și calitative pe care am propus-o facilitează transpunerea elementelor teoretice din prima parte a tezei în practică și consolidează concluziile rezultate în urma analizei secundare a datelor, având rolul de a suplimenta informațiile și de a valida conținuturile.

Demersul investigativ s-a realizat pe mai multe paliere: cantitativ - prin ancheta sociologică în rândul specialiștilor și deținuților tineri recidiviști și nerecidiviști și calitativ - prin metoda Delfi în rândul experților implicați în procesul de reintegrare socială cu deținuți și foști deținuți și interviul semistrukturat, cu specialiștii din penitenciare. Cercetarea s-a derulat la nivel național, în 17 unități penitenciare distribuite echilibrat în cele 8 zone de dezvoltare ale României.

Perioada în care s-a derulat cercetarea este cea cuprinsă în intervalul restricțiilor pandemice cauzate de Covid, astfel încât pe de o parte, interacțiunea cu deținuții nu s-a putut realiza decât în grupuri foarte restrânse. Pe de altă parte, programul de lucru decalat sau „lucru de acasă” și disponibilitatea specialiștilor sau a partenerilor în acea perioadă au făcut dificilă contactarea lor. Acestea sunt doar câteva dintre aspectele care au necesitat o gestionare atentă pe parcursul cercetării.

Capitolul al patrulea este împărțit în două mari subcapitole aflate în dependență: primul abordează evaluarea sistemului carceral din perspectivă instituțională și funcțională, convergența dintre scopul politicilor de reintegrare și a obiectivele stabilite iar în al doilea subcapitol, am tratat impactul programelor și politicii penitenciare derulate concret, asupra beneficiarilor.

La nouă ani de la momentul implementării Strategiei, cunoașterea empirică indică faptul că situația pe care a intenționat decidentul să o rezolve, este similară cu cea de dinainte, iar problema socială persistă la aceeași intensitate. Problematika deținuților care se liberează a rămas neschimbată: nivel de instruire scăzut, lipsa calificării cu consecințe asupra ocupării, lipsa unor deprinderi sociale, probleme de gestionare a impulsivității, relații disfuncționale cu mediul de suport, probleme sociale legate de locuire (Briciu, C., 2016), lipsa actelor de identitate, deprivare materială, sănătate precară și adicții (Preoteasa, AM; Căce, S; Dumnică, G, 2009). Într-adevăr, aceștia nu sunt factori care pot fi rezolvați sau care să fie de competența exclusivă a sistemului penitenciar, dar formarea unor abilități minime prin care beneficiarii să caute soluții legale prin care să le rezolve, ar putea fi un punct de plecare. Educația pentru muncă prin formarea deprinderilor dar și a atitudii pozitive față de această activitate, ar trebui inițiate în sistem, nu după liberare.

În acest context, acțiunile din Planul strategic de reintegrare socială care implică „penitenciarul” trebuie să vizeze acțiuni concrete, realiste. Rezultatele de reintegrare socială depind de modul în care instituția își stabilește obiectivele, înțelegerea pe care o are asupra propriei activități și de felul în care sunt evaluate sau prezentate rezultatele. Ca referință în formularea acestor obiective, este însuși scopul executării pedepsei.

Formularea indicatorilor relevanți constituie o altă componentă prin care se poate aprecia impactul pe care livrarea serviciilor l-au avut asupra beneficiarilor. Ponderea ridicată a indicatorilor cantitativi din Strategie nu este întotdeauna suficientă pentru a concluziona dacă cifrele rezultate sunt ceea ce ar trebui să fie sau nu, din perspectiva dezideratului legal.

Astfel, după nouă ani de implementare, acesta ar putea fi un moment de trecere de la „evaluarea implemetării” (Cojocaru, Ș., 2010) care este limitată la existența documentelor justificative și la cuantificarea acțiunilor sau beneficiarilor, la „**evaluarea de impact**”, care vizează efectele pe termen mediu și lung, privind schimbările survenite asupra condiției și statusului beneficiarilor.

Calitatea serviciilor furnizate și funcționalitatea politicii penitenciare de reintegrare socială a deținuților poate fi asigurată prin dezvoltarea unei culturi a **evaluării** programelor și strategiei implementate, în baza unor indicatori de performanță.

Un alt aspect care atrage atenția este legat de birocrația instituțională (Zamfir, C; Vlăsceanu, L., 1998) – activitate specifică în sistemul de stat, în detrimentul intervențiilor și a furnizării serviciilor către beneficiari (Guvernul României, 2020). Conform legilor sociologice, „cantitatea muncii crește astfel încât să ocupe integral timpul alocat pentru realizarea obiectivului fixat (Parkinson, C.N., 1957)”, iar multiplicarea activităților, a hârtiilor și a personalului nu asigură proporționalitatea față de cantitatea de muncă din instituție (Mărginean, I., 2004). „Conservarea nivelului de birocrație” (ANP, 2019) este una dintre problemele pentru care și instituția s-a autosesizat în anul 2019. Astfel, 63% dintre specialiști afirmă că dacă nu ar mai fi atâta birocrație, ar avea sentimentul de utilitate față de beneficiari și 48% afirmă că ar avea satisfacția la locul de muncă. Amintim aici că la nivel european, România se situează pe ultimul loc în domeniul e-guvernării și digitalizării administrațiilor publice centrale și locale (Marin, M și colab, 2019)

Procedurile complexe specifice aparatului de stat constituie alt subiect care ridică dificultăți. 26% dintre respondenții incluși în cercetare apreciază că acestea le limitează intervențiile, iar 36% afirmă că au sentimentul inutilității în soluționarea cazuisticii.

În a doua parte a capitolului, a fost analizată cunoașterea nevoilor deținuților. Concret, această analiză fundamentează anumite demersuri care se realizează cu deținuții dintr-un penitenciar și direcționează prioritizarea intervențiilor.

Până în acest moment, *analiza nevoilor deținuților* la nivel micro-instituțional (penitenciar) sau la nivel macro, nu s-a putut realiza. Există situații statistice referitoare la datele socio-profesionale, dar acestea sunt insuficiente în argumentarea elaborării și derulării unui anumit tip de demers. Din discuțiile cu specialiștii, la întrebarea *de ce derulează un anumit program și nu altul în unitatea lor*, răspunsurile au fost dintre cele mai diverse: Pentru că trebuie, am în fișa postului – 20% ; Pentru că e în Ofertă – 17%; Pentru că îmi place programul și merge bine – 11%; Pentru că deținuții au o nevoie care poate fi compensată prin includerea în acest program – 5%. Faptul că doar 5% dintre specialiști apreciază că prin ceea ce fac, nevoile deținuților sunt compensate, constituie un semnal de alarmă asupra necesității existenței acestor programe.

Deși în ultimul deceniu se vorbește despre evaluarea nevoilor deținuților și a riscului de recidivă și au fost elaborate instrumente de lucru, în sistemul execuțional penal încă se mai folosesc „indicatori irelevanți” (Durnescu, I., 2000) atât pentru elaborarea unui Plan de intervenție recuperativă, cât și pentru identificarea riscului pe care individul îl prezintă pentru societate.

Următorul pas investigativ a constat în evaluarea Ofertei educaționale, căror necesități răspunde și care sunt cele mai eficiente demersuri (Rachieru, A., 2010).

Corelând Oferta educațională (serviciile sociale) cu datele din rapoartele anuale de activitate (ANP, 2023), s-a evidențiat centrarea pe servicii (Cojocaru, Ș., 2010), indicatorii rezumându-se strict la cuantificarea participărilor anuale ale deținuților la anumite activități. Când vorbim despre natura umană, raportările cantitative de pregătire, formare, responsabilizare, sunt insuficiente.

Accentul instituțional și dominanța acestui tip de reflectare a serviciilor livrate de specialiști către beneficiari a creat dificultăți în rândul acestora: pe de o parte, specialiștii în intenția de a-și atinge indicatorii statistici, neglijează intervențiile centrate pe problemă (care înseamnă un număr mic de beneficiari într-un timp îndelungat) în favoarea unor servicii cu adresabilitate generală, de masă, ale căror efecte sunt insesizabile.

Pe de altă parte, nevoile reale de intervenție ale beneficiarilor nu pot fi compensate sau atenuate, timpul fizic din partea unui specialist sau numărul insuficient al acestora, fiind un factor perturbator.

Din datele oficiale (ANP, 2021), reiese că unul din obiectivele instituționale constă în rulajul unui număr cât mai mare de deținuți în activități de reintegrare socială. Teoretic, acest aspect este îmbucurător, atâta vreme cât este asigurată calitatea serviciilor. Dar din practică și cunoașterea comună, nu întotdeauna cantitatea presupune calitate. Pe fondul unui deficit acut de personal, este foarte greu să poată fi menținut un echilibru între cei doi indicatori.

Urmărind variabilele evaluative care rezultă din „teoria programului” (Cojocaru, Ș., 2010), evaluarea (auditarea) modului în care sunt gestionate - resursa umană + resursa timp, cu metodele și tehnicile de intervenție și cum sunt reflectate în documente, corelând cu indicatorii cantitativi și evaluarea rezultatelor (efecte pe termen scurt, mediu și lung), tocmai în acest punct, instituția ar putea avea o oglindă asupra gradului în care își atinge scopul. Rolul formativ al acestui tip de paradigmă în evaluare este incontestabil, deoarece generează, pe parcursul său și alte variante sau soluții.

Este remarcabilă intenția sistemului penitenciar de reglare a proceselor în privința furnizării serviciilor, dar prioritizarea și individualizarea intervențiilor în funcție de gradul de severitate al riscurilor este preferabilă. Această perspectivă este susținută și de rezultatele evaluărilor altor tipuri de politici sociale care au în centru grupuri cu riscuri.

Experiența recidiviștilor, răspunsurile pe care le-au dat și distribuția procentuală a acestora, constituie un reper important în schimbarea viziunii instituționale. Controlul impulsivității și munca (văzută de deținuți ca formă de ergoterapie și modalitate de a dobândi/consolida deprinderi), sunt cele mai apreciate forme de recuperare socială. Acesta este un punct în care viziunea specialiștilor concordă cu cea a beneficiarilor.

În condițiile socio-economice actuale cu care se confruntă România, soluția nu este îmbunătățirea / optimizarea demersurilor de reintegrare socială, ci reconsiderarea structurală a strategiei și politicii destinate reinsertiei sociale. În acest moment (și preconizat pe un termen de cel puțin 4 ani), capacitatea administrativă și funcționalitatea instituțională în oferirea unor servicii de calitate tuturor beneficiarilor (Pop, L., 1999) este limitată în primul rând de deficitul resurselor umane. Acesta este un motiv în plus de direcționare a eforturilor proporțional cu severitatea nevoii beneficiarilor.

Totodată, evaluarea acestor politici are rolul de a fundamenta demersuri ulterioare care să conducă la intervenții viabile, adaptate nevoilor deținuților.

Capitolele cinci și șase sunt destinate prezentării rezultatelor cercetărilor cantitative și calitative realizate în teren și corelarea acestora cu cadrul teoretico-referențial

existent. Ambele capitole conțin concluzii evaluative asupra aspectelor instituționale și a impactului politicii de reintegrare socială. Deși metodele folosite și grupurile țintă sunt distincte și din considerente metodologice a necesitat o abordare distinctă, informațiile și concluziile au interferat.

În **capitolul 5** sunt descrise etapele anchetei sociologice și este prezentată interpretarea datelor culese de la deținuții recidiviști și nerecidiviști și de la specialiștii care își desfășoară activitatea în penitenciare.

Datele au fost corelate și cu concluziile evaluării realizate prin metoda analizei secundare a datelor de la Capitolul 3, pentru relevanța și completarea tabloului de ansamblu asupra impactului pe care activitățile derulate în penitenciar le au asupra deținuților și în ce măsură contribuie la reintegrarea socială a acestora.

Dintre concluziile pe acest palier, rezum câteva: Nevoile criminogene ale deținuților nu sunt identificate întotdeauna corespunzător, instrumentele de evaluare necesitând unele ajustări; între nevoile pe care le au deținuții și nevoile pe care cred specialiștii că le au deținuții, nu există concordanță; demersurile specializate nu sunt centrate pe rezolvarea problemelor acestora; nefiind centrate pe nevoi, eficiența intervențiilor scade și implicit, riscul de recidivă crește; obiectivele programelor nu vizează decât în mică măsură intervenția individualizată pe persoană și riscurile criminogene pe care le prezintă; ponderea activităților desfășurate în penitenciar vizează preponderent activități de ocupare a timpului liber (petrecerea timpului în afara camerelor de deținere prin vizionări filme, dezbateri, concursuri tematice, activități sportive) și mai puțin elemente recuperative, de schimbare atitudinală și comportamentală; munca este percepută ca o componentă importantă a procesului educațional și de reintegrare socială, atât de către deținuți, cât și de către specialiști; școlarizarea este parte a procesului de reintegrare socială, dar nu își găsește utilitatea decât în situațiile în care deținuții ori nu au fost incluși niciodată în sistemul de învățământ (analfabeți), ori se află în etapa finală a unui ciclu de învățământ - de o mai mare utilitate pe termen scurt și lung le-ar fi să fie ajutați/ să se modifice legislația, și să dobândească o calificare sau formare într-o meserie); pentru cei care au săvârșit fapte cu violență, este o necesitate să fie incluși în intervenții specializate de diminuare a agresivității și control al impulsurilor, riscul de recidivă cu fapte din aceeași categorie dar mai grave decât prima, fiind crescut.

În **capitolul al șaselea**, cercetarea calitativă a avut rolul de a completa schema conceptuală a demersului investigativ, formând imaginea de ansamblu cu elemente

apreciative, punctuale, despre impactul politicilor de reintegrare socială dar și cu perspective care au fost luate în considerare la formularea propunerilor de intervenție.

Metoda Delphi nu a urmărit în mod special opinia privind fenomene de perspectivă (Tămaș, 1999), în sensul consacrat al metodei, ci a preluat și elemente specifice cercetării participative.

Experții au fost implicați în identificarea unor soluții la probleme pe care ei le cunosc cel mai bine, încurajând astfel ceea ce specialiștii numesc „proprietatea psihologică asupra faptelor (...) prin împuternicire și participare” (Precupețu I., 2006).

Dacă în cazul deținuților interpretarea datelor s-a realizat în funcție de categoria penală nerecidiviști/recidiviști, în cazul experților gruparea și prezentarea opiniilor s-a realizat și în funcție de regiunea de dezvoltare, pentru a identifica eventuale caracteristici regionale.

Astfel, între regiunile de dezvoltare se constată o diferență vizibilă privind oportunitățile tinerilor eliberați, motivația acestora și cumulumul de factori sociali și culturali (particularitățile regionale) care afectează sau contribuie la creșterea șanselor de incluziune socială.

În regiunile cu un nivel mai ridicat de dezvoltare, discriminarea este mai redusă, serviciile sociale sunt mai ofertante decât cele standard (instituționale), singura problemă fiind educația și disponibilitatea tânărului eliberat de a face demersuri în favoarea propriei reinsertii.

Diferențele culturale sunt alte aspecte care pot fi luate în considerare în aplicarea strategiei: dacă Regiunea NE este dominată de cultura alcoolului și a dependenței de servicii sociale, în zona București-Ilfov este semnalat consumul de droguri și substanțe interzise. Astfel, ponderea programelor de reducere a comportamentelor adictive ar trebui concentrate în aceste regiuni.

Oportună ar fi separarea deținuților primari (aflați la prima condamnare) de deținuții recidiviști, pentru diminuarea contaminării acestora și derularea unor intervenții distincte. Deținuții recidiviști sunt desensibilizați, specializați în comiterea anumitor tipuri de infracțiuni, comit cu ușurință infracțiuni a căror gravitate crește adesea și au tendința, în ierarhia penitenciară, de a se erija în lideri informali pentru primari, de a-și arăta „statutul”, vechimea și experiența în relația cu deținuții „boboci”, „ghidându-i” după propriile valori.

În consens total, experții accentuează necesitatea exploatării timpului de detenție prin implicarea deținuților în cursuri de calificare și dobândirea competențe pentru facilitarea accesării unui loc de muncă după liberare.

O altă necesitate constă în educația pentru muncă a deținuților. Pe lângă patternul familial sau cultura comunității de proveniență, vârsta și lipsa timpului în care să fi avut răgazul să muncească, să își formeze deprinderi, să aibă satisfacția lucrului și valorizarea calităților personale, sunt argumentele aduse în favoarea acestei orientări. Experții au semnalat faptul că tinerii nu vor să muncească, sau nu știu să muncească, nu au o disciplină și dacă se angajează, creează probleme la locul de muncă, fapt ce determină reținerea angajatorilor în a-i încadra.

De asemenea, problematica tinerilor care se liberează este destul de puțin cunoscută, lipsa de informare a cetățenilor cu privire la riscurile la care îi expun pe tineri prin marginalizare, având efect de bumerang. Informarea comunității nu este suficientă pentru reducerea stigmatizării și marginalizării sociale a deținuților. Trebuie să existe o conlucrare: și penitenciarul trebuie să vină cu „ceva” palpabil, concret, pentru a întări informarea. Implicarea deținuților în bunăstrarea comunității prin diverse acțiuni voluntare cum ar fi amenajări, întreținere, reabilitări școli sau azile și mediatizarea acestora cu accent pe faptul că sunt acțiuni non-profit (neplătite și fără zile câștig), poate contribui la schimbarea percepției față de ei.

Un alt aspect care s-a evidențiat are legătură cu transparența instituțională și cu o informare reală asupra stării de fapt. Experții implicați în procesul de reintegrare socială au punctat nevoia de a avea un feed-back privind rezultatele muncii lor, de la foruri superioare. Necunoașterea unor date și ignorarea opiniei lor în luarea unor decizii, este demotivantă pe termen lung: „mi-aș dori o mai bună comunicare, să știm ce avem de îmbunătățit sau ce rezultate sunt în urma activității noastre”.

Din interviurile cu angajații, a reieșit că pe plan local au colaborare foarte bună cu partenerii, multe dintre situațiile delicate sau dintre problemele apărute în soluționarea unor cazuri, rezolvându-le în baza relațiilor personale care s-au creat și consolidat în timp.

Gradul înalt de standardizare și formalizare în rezolvarea unor cazuri speciale este o piedică în operativitatea intervențiilor.

Cumulând informațiile culese, se creionează încă odată necesitatea descentralizării sau particularizării strategiei în funcție de specificul regional, astfel încât, investiția cu responsabilități și putere de decizie a părților să sporească eficiența rezultatelor.

Implicarea actorilor sociali regionali în elaborarea propriilor planuri de acțiune, complementare „Strategiei Naționale de Incluziune Socială și reducerea sărăciei” și a celei de reintegrare socială, ar putea constitui un factor motivator de a găsi soluții concrete la nivel regional, pentru acest segment de populație, în funcție de tipologia zonei. Este cunoscut în

literatura de specialitate faptul că atunci când competențele se reduc doar la punerea în operă a unui plan elaborat la un nivel superior, apare riscul de a fi distorsionat sau perceput doar ca o atribuție în plus (Pop, L., 1999). Cu cât sunt implicați mai mulți actori sociali în procesul de reintegrare socială al deținuților, cu atât este exercitat un control social crescut asupra infraționalității și cresc perspectivele de incluziune socială a acestora.

Experților li s-a solicitat să exprime sugestii/ propuneri care ar putea contribui la creșterea incluziunii după liberare, care au fost centralizate sub forma unui inventar, ce ar putea constitui un punct de referință în regândirea sau completarea politicii de reintegrare socială a deținuților.

Capitolul al șaptelea precizează limitele, riscurile și principiile etice care au ghidat cercetarea, astfel încât validitatea legală și cea științifică a cercetării să fie asigurate, în acord cu Codul de Etică în Cercetare, al ICCV și al Academiei Române.

Concluziile finale, propunerile, recomandările și perspectivele de dezvoltare ulterioară a cercetării s-au bazat exclusiv pe datele factuale și pe aspectele relevante care au reieșit în urma evaluării fiecărei componente strategice, dintr-o perspectivă novatoare.

Deși cercetarea s-a focalizat asupra politicilor penitenciare de reintegrare socială, tema centrală a tezei nu a fost analiza devianței sau infraționalității în sine, ca probleme sociale și nici nu și-a propus să evalueze conținuturi de programe sau manifeste. Dar pentru ca evaluarea să-și exercite rolul formativ, mai întâi a fost nevoie de formarea imaginii de ansamblu asupra realității și aprecierea obiectivă privind distanța sau apropierea instituțională față de scopul strategic.

Prin apelul și corelarea permanentă cu celelate politici naționale, strategii, programe sociale și indicatori cheie care au în centru preocuparea față de persoanele din categorii speciale, vulnerabile sau cu riscuri și nevoi crescute, am intenționat poziționarea politicii penitenciare pe același plan, din punct de vedere al importanței și funcționalității sociale și stabilirea unor repere care pot reflecta progresul instituțional. Deși segmentul beneficiarilor este net inferior față de cel al altor categorii, pot afirma că riscurile pe care aceștia le prezintă sunt invers proporționale ca gravitate, de unde rezultă și necesitatea adaptării permanente a intervențiilor.

Intervențiile desfășurate în penitenciare asupra subiecților umani și măsurătorile de rezultat sunt la granița mai multor discipline (sociologie, psihologie, pedagogie, economie, juridic) astfel încât și indicatorii sunt un cumul al acestora. Însuși scopul execuțional, care este mai degrabă un deziderat social, este greu de operaționalizat. De asemenea, nefiind un

sistem închis, este în totală dependență de mediul în care funcționează, de factorii externi care îl influențează.

Analiza datelor secundare arată că există „indicatori de ieșire” precum activități, instrumente de evaluare, proceduri etc, dar nu există indicatorii de rezultat prin care să se traducă eventuale modificări comportamentale sau instituționale și indicatori de impact care vizează însăși scopul executării pedepsei și al elaborării strategiei: îmbunătățiri viabile la nivelul beneficiarilor direcți și indirecti.

Din cercetările și evaluările realizate în alte domenii destinate îmbunătățirii calității vieții, au fost înregistrate probleme similare privind rezistența în a stabili indicatori de impact. Prin analogie, un exemplu elocvent constă în imposibilitatea aprecierii „impactului absorbției fondurilor”, deoarece indicatorii din cadrul programelor cu finanțare europeană nu au avut în vedere dacă serviciile oferite beneficiarilor, au avut „efectul scontat în planul incluziunii sociale și a creșterii calității vieții” (Alexui, M, 2013).

În ce măsură sistemul penitenciar reușește să acopere prin serviciile oferite nevoile indivizilor sau care este principiul real după care funcționează, creează unele dileme: focalizarea asupra reducerii riscurilor în cazul deținuților cu cele mai crescute șanse de recidivă (conform modelului RNR) sau oferirea, către toți beneficiarii, a aceluiași tip de suport, conducând astfel la menținerea sau chiar creșterea intensității riscurilor de recidivă. Bazându-ne pe cerințele instituționale și rezultatele exclusiv cantitative, se poate realiza o paralelă cu eficiența programului „Laptele și cornul” destinat școlărilor, în a cărui evaluare de impact se preciza: „risipa care se produce ca efect al acordării nediferențiate a acestui beneficiu social (...), trebuie contracarată prin alte mijloace, și nu prin schimbarea filosofiei programului și a vocației sale universalist-categoriale” (Arpinte, D.; Cace S.; Preotesi M.; Tomescu C., 2009). Prin transferul de concluzii, idei, modele sau propuneri din evaluarea altor programe destinate facilitării incluziunii sociale, am intenționat conturarea direcției pe care o au politicile sociale în general și articularea cu concluziile formulate în teza de față.

Efecte secundare negative ale generalizării serviciilor asupra întregii mase de deținuți și creșterea rulajului acestora în orice tip de activități sunt multiple și se răsfrâng atât asupra personalului, cât și asupra beneficiarilor. Resursa umană nu este valorificată la capacitatea și competențele pentru care a fost încadrată, iar deținuților nu li se reduc riscurile de recidivă (POSDRU, 2012).

Principiul conform căruia intervenția intensivă și susținută trebuie orientată în funcție de severitatea riscului pentru a fi diminuată și individualizată în funcție de nevoi, nu este aplicabil pe o cerință cantitativă. Consecința imediată se reflectă chiar în mediul

penitenciar: creșterea agresivității deținuților (heteroagresivitate și autoagresiuni), numărul mare al evenimentelor negative, ultrajul etc. Aceste situații pot constitui, la rândul lor, indicatori nu doar din perspectiva eficienței demersurilor, ci și din perspectiva predictibilității recidivei. De asemenea, sistemul de creditare și recompensare al deținuților constituie un stimulent al participării lor la activități, dar nu livrează informații și despre schimbarea care s-a produs, modificarea atitudinală față de muncă sau respectarea normelor de conviețuire socială (POSDRU, 2013).

Ușurința cu care deținuții obțin beneficii în perioada încarcerării reprezintă o sursă de demotivare a acestora în a se ajuta să își depășească condiția. Exersând ani de zile comportamente de dependență sau de gratificare a oricărui minim efort, acestora li se atenuază abilitățile și aptitudinile de a-și rezolva singuri problemele când ajung în libertate și le scade motivația de a identifica mijloace legale în acest sens (de exemplu, nu este dezvoltată motivația de a munci). Cum au semnalat și experții incluși în cercetare, faptul că se obișnuiesc să „primească totul gratis” în penitenciar, îi pune în situații dezadaptative când se liberează, deoarece în libertate trebuie să facă efort, să confirme ca să primească ceea ce doresc. Realizând un transfer de concluzii din lucrarea „Evaluarea sistemului românesc de ajutor social bazat pe testarea mijloacelor” (Pop, L., 1999) sunt evidențiate „schimbările comportamentale induse” prin livrarea serviciilor sociale către beneficiari, care „crează dependență și demotivare” acțională pentru muncă.

Identificarea unor modalități de implicare activă a deținuților în propriul proces de schimbare, nu doar de participare fizică pe principiul condiționării pavloviene (obținerea unor recompense), este o necesitate. Pe axa timpului vine momentul în care deținutul se liberează și mediul în care ajunge nu va mai avea disponibilitatea stimulării sau recompensării lui pentru lucruri pe care societatea le consideră firești, „normale” (POSDRU, 2013)

Politica penitenciară este, în fapt, ceea ce se livrează de fiecare administrație locală (în cazul acesta, de penitenciar) și ajunge la beneficiar (Lipski, 1980). Structurile locale (penitenciarele) cu specificul de conducere și administrare, cu practici și tipologii regionale, pot și ele schimba radical rezultatele așteptate (POSDRU, 2009). Transferând aceste stări de fapt în registru structural-funcționalist, se poate afirma că indivizii, prin acțiunile lor instituționalizate sau internalizate, sunt acele componente care dau funcționalitatea sistemului.

După cum s-a remarcat și în ancheta sociologică, o strategie și direcțiile sale de acțiune nu pot fi întotdeauna asimilate și înțelese de executanți, așa cum sunt ele concepute

de eșaloanele superioare, dar executanții/practicienii sunt cei care creează activ natura sistemului și noi patternuri instituționale (Voicu, B.; Rusu, H.M.; Popa, A.E, 2015). Literatura de specialitate în domeniul serviciilor sociale evidențiază faptul că segmentarea între decizie și execuție creează distorsiuni, cutume și rutine paralele cu afișajul ideologic al unei strategii sau politici.

În absența unor date „relevante” și de actualitate în baza cărora să se poată calcula indicatori simpli ai eficienței și eficacității, evaluarea funcționalității politicii de reintegrare socială s-a bazat pe informații și măsurători parțiale sau date indirecte, plecând de la detalii pentru a crea ansamblul, de la particular la general, pentru a reflecta imaginea. Un exemplu este „studiul privind înființarea unui mecanism integrat inter-instituțional în vederea reintegrării foștilor deținuți în societate” (POSDRU, 2012) realizat în urmă cu 11 ani – dar ale cărui rezultate sunt de actualitate.

Ca și în cazul altor tipuri de programe, evaluarea politicilor din sistemul penitenciar nu poate arăta că derularea și implementarea acțiunilor prevăzute au contribuit la creșterea bunăstării beneficiarilor, la creșterea șanselor de reintegrare socială sau la îmbunătățirea calității vieții, exemple relevante regăsindu-se în studiul „Integrarea foștilor deținuți” (Durnescu, I, 2013).

Având în vedere că strategia penitenciară e parte componentă a unui set de strategii care vizează incluziunea socială a categoriilor vulnerabile, evaluarea impactului acestora ar trebui să fie o necesitate instituțională și să se realizeze din perspectiva indicatorilor europeni și naționali comuni, astfel încât să își păstreze relevanța de-a lungul unei perioade de timp mai îndelungate și să constituie bază de referință în aprecierea progresului (Briggs, S., 2006).

Monitorizarea și evaluarea constantă a serviciilor furnizate beneficiarilor aflați în custodia sistemului penitenciar este de natură să asigure un feed-back privind eficiența acestora, iar din punct de vedere managerial, să constituie un instrument de luare a unor decizii instituționale de dezvoltare sau schimbare.

Datele culese și completarea acestora cu alte variabile, permit realizarea unor tipologii regionale a deținuților, astfel încât intervențiile să se realizeze în funcție de specificul zonal, de dominanța faptelor, de elementele culturale și sociale, constituind o direcție viitoare de cercetare. Elaborarea unor programe centrate pe specificitatea zonei ar putea contribui la creșterea eficienței activităților din penitenciare.

De asemenea, diferențele atitudinale dintre deținuții NEET nerecidiviști și cei recidiviști față de faptele săvârșite și în raport cu disponibilitatea de a-și continua procesul instructiv-educativ și de a munci, pot constitui argumente în dezvoltarea unor programe cu

adresabilitate diferențiată în funcție de categoriile penale. Monitorizarea tinerilor după liberare ar putea constitui acțiune preventivă la situații de risc.

O direcție favorabilă atingerii obiectivelor strategice constă în valorificarea potențialului economiei sociale, prin parteneriat instituțional cu ONG-uri sau entități din zona economiei sociale. În colaborare cu acestea ar putea înființa clustere de companii creative la nivelul fiecărei unități penitenciare, după cum pot crea centre de producție locală sinonime sintagmei „un sat-un produs”, „un penitenciar-un produs”. Mai mult, crearea unor locuri de muncă, formarea deținuților și asigurarea continuității/ stabilității după liberare, conduc la scăderea infracționalității, reducerea sărăciei și cresc șansele de incluziune socială (Parlamentul European, 2022).

Pe baza datelor colectate se poate realiza în colaborare cu experți în domeniu, o hartă a dominanței faptelor criminogene.

Ca o concluzie generală, evaluarea realizată din perspectivă structuralist-funcționalistă evidențiază abordarea integrată a politicii penitenciare și faptul că „Optimizarea” așa cum este preconizată ca obiectiv instituțional, nu se poate realiza fără o cunoaștere a realității, dar preferabil, în lumina celor prezentate, ar fi „re-considerarea” politicilor penitenciare de reintegrare socială a deținuților.

Bibliografie

Academia de Științe a Moldovei, 2015. *Mecanisme ale intervenției în contextul asistenței psihologice*, Chișinău: Culegere de articole.

Alexui, M., 2013. Economie socială și antreprenoriat. În: *Economia socială a grupurilor vulnerabile*. Editura Polirom: Iași, pp. 13-46.

Amos, T. și Pearse, N., 2008. Pragmatic Research Design: an Illustration of the Use of the Delphi Technique. *The Electronic Journal of Business Research Methods*, Volume 6 (www.ejbrm.com), pp. 95 - 102.

Andrews, D.A.; Bonta, J.; Hoge, R.D., 1990. Classification for effective rehabilitation. *Criminal Justice and Behaviour*, Volumul Nr. 17, pp. 19-52.

Andrews, D.; Bonta, J., 2007. *Risk - Need - Responsivity. Model for offender assessment and rehabilitation*. [Interactiv]

Disponibil la: <https://www.publicsafety.gc.ca/cnt/rsrscs/pblctns/rsk-nd-rspnsvty/index-en.aspx>

[Accesat 16 aug 2020].

ANES, 2022. *Legislație națională în domeniul egalității de șanse*. [Interactiv]

Disponibil la: <https://anes.gov.ro/legislatie-nationala-egalitatea-de-sanse/>

[Accesat 3 mai 2022].

Anghel, I., 2018. Inegalitățile de venituri. În: *Calitatea Vieții: un proiect pentru România*. București: Editura Academiei Române, pp. 257-268.

ANP, 2023. <https://anp.gov.ro/wp-content/uploads/2023/03/Raport-de-activitate-ANP-2022-1.pdf>. [Interactiv]

Disponibil la: <https://anp.gov.ro/>

[Accesat 20 martie 2023].

APADOR-CH, 2019. <https://apador.org/opinia-apador-ch-cu-privire-la-legea-recursului-compensatoriu/>. [Interactiv]

Disponibil la: <https://apador.org/>

[Accesat 07 iunie 2020].

Arpinte, D.; Cace S.; Preotesi M.; Tomescu C., 2009. *Cornul și laptele – percepții, atitudini și eficiență*. București: Editura Echosoc.

Arpinte, D; Cace, S., Baboi, A și colab., 2008. Politici de incluziune socială. *Revista Calitatea Vieții*, XIX(3-4), p. 339–364.

Atkinson, R., 2000. Combating Social Exclusion in Europe: The New Urban Policy Challenge. *Urban Studies*, 37(5-6), pp. 1037-1055.

Atkinson, R., 2006. *Povestea vietii. Interviu*. Iași: Editura Polirom.

Babbie, E., 2016. *Practica cercetării sociale*. Iași: Editura Polirom.

- Baboi, A., 2008. Evaluarea programelor sociale. *Revista de asistență socială*, Issue nr. 3-4, pp. 136-143.
- Bailey, K., 1982. *Method of Social Research*. Fourth ed. New York: Free Press.
- Banciu, D., 2007. *Sociologie Juridică*. București: Editura Lumina Lex.
- Banciu, D., 2010. Agresivitatea în mediul penitenciar ca efect al deculturației. *Revista Sociologie Românească*, Volumul VIII-3, pp. 71-81.
- Banciu, D; Dâmboeanu, C; Pușcaș, M, 2016. Atitudini și percepții ale publicului față de pedeapsa cu închisoarea. *Revista română de sociologie*, Volumul XXVII, nr. 3-4, p. 191-225.
- Becker, H., 1973. *Outsiders - Studies in the Sociology of Deviance*. New York: The Free Press.
- Benda, B.B., 2005. Gender differences in life-course theory of recidivism: a survival analysis. *International Journal of offender therapy and comparative criminology*, 49(3) (<https://journals.sagepub.com/home/ijo>), pp. 325-342.
- Blass, E., 2003. Researching the future: method or madness?. *Futures*, 35 (no. 10) ([https://doi.org/10.1016/S0016-3287\(03\)00069-7](https://doi.org/10.1016/S0016-3287(03)00069-7)), pp. 1041-1054.
- Bonta, J., 1996. *Risk-Needs assessment and treatment in Choosing correctional option what work*. Harland, A.T. London: SAGE Press.
- Brewer, R.M.; Heitzeg, N.A., 2008. The radicalization of Crime and Punishment: Criminal Justice, Complex Color-Blind Racism, and The Political Economy of the Prison Industrial. *American Behavioral Scientist*, Volumul 51:625.
- Briciu, C., 2016. Politici sociale de locuire. *Revista Calitatea Vieții*, XXVII(nr. 1), pp. 42-62.
- Briggs, S., 2006. *Manual de metode folosite în planificarea politicilor publice și evaluarea impactului*. București: Secretariatul General al Guvernului.
- Bujdoi, N., 2001. Considerații privind investigarea fenomenului infracțional juvenil. *Revista Societatea și Dreptul*, Volumul 1, Brașov, Editura UniSAST.
- Buzducea, D.; Cojocaru, Ș., 2009. Serviciile de asistență socială. În: *Riscuri și inechități sociale în România*. Iași: Editura Polirom, pp. 145-152.
- Buzducea, D., 2009. *Sisteme moderne de asistență socială - tendințe globale și practici locale*. Iași: Editura Polirom.
- Buzducea, D., 2010. *Asistența socială a grupurilor de risc*. Iași: Editura Polirom.
- Buzducea, D., 2013. *Economia socială a grupurilor vulnerabile*. Iași: Editura Polirom.
- Buzducea, D., 2017. *Risc și societate*. București: Editura Tritonic.
- Cace, C.; Cace, S., 2010. Learning Center Project in Romania Evaluation Report. *Social Research Reports*, Volumul 12, pp. 1-99.

- Cace, S., Voicu, M. și colab, 2022. *Atlas social: România la 14 ani de la integrarea în Uniunea Europeană*. București, Editura Academiei Române, ICCV.
- Cace, S.; Duminică, G.; Preda, M., 2006. *Evaluation Of Programmes Targeting Roma Communities*. Cluj-Napoca: Editura AMM Design.
- Cace, S.; Ilie, S., 2018. Direcții în protecția socială. În: *Calitatea Vieții - un proiect pentru România*. București: Editura Academiei Române, pp. 289-297.
- Cace, S., 2004. *Statul Bunăstării - evoluții și tendințe*. București: Editura Expert.
- Cace, S., 2006. Evaluation of the Poverty Alleviation Program. Costs and Benefits Analysis. *Jurnalul Practicilor Pozitive Comunitare*, Volumul 1-2, pp. 33-55.
- Cheetham, J; Fuller, R; McIvor, G; Petch, A, 2000. *Evaluating Social Work*. Philadelphia: Open University Press.
- Chelcea, S., 1994. *Personalitatea și societatea în tranziție*. București: Editura Științifică și Tehnică.
- Chelcea, S; Mărginean, I, Cauc, I, 1998. *Cecetarea sociologică. metode și tehnici*. Deva: Editura Destin.
- Chelcea, S., 2004. *Metodologia Cercetării Sociologice - Metode cantitative și calitative*. ediția a doua ed. București: Editura Economică.
- Chen, H.-T., 2005. *Practical program evaluation. Assessing and*. California: Thousand Oaks, Sage Publications Inc.
- Chipea, F., 2012. Evaluarea procesului de incluziune socială prin încadrarea în muncă a persoanelor care au executat pedepse privative de libertate. *Revista de Asistență Socială*, Volumul 3/XI, pp. 99-114.
- Chiș, I; Popa, C.; Ștefan, T., 2009. *Corupția, fenomen și infracțiune*. București: Academia Națională de Informații.
- Cohen, A., 1955. *Delinquent Boys: The Culture of the Gang*. Free Press.
- Cojocaru, Ș., 2005. *Metode apreciative în asistența socială*. Iași: Editura Polirom.
- Cojocaru, Ș., 2005. *Proiectul de intervenție în asistență socială*. Iași: Editura Polirom.
- Cojocaru, Ș., 2009. Copiii în situații de risc. În: *Riscuri și inechități sociale în România*. Iași: Editura Polirom, pp. 191-202.
- Cojocaru, Ș., 2010. *Evaluarea programelor de asistență socială*. Iași: Editura Polirom.
- Collins, R., 1971. Functional and Conflict Theories of Educational Stratification'. *American Sociological Review*. *American Sociological Review*, Volumul 36, pp. 1002-1019.
- Comisia Europeană, 2022. *Employment, Social Affairs & Inclusion*. [Interactiv]
Disponibil la: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=750&langId=en>
[Accesat 28 ian 2023].

- Consiliu Europei, 2006. *Recomandarea (2006)2 referitoare la normele penitenciare europene*, s.l.: CE.
- Consiliul Europei, 1987. *Regulile Penitenciare Europene*, s.l.: CE.
- Consiliul Europei, 1989. *Recomandarea nr. R (89) 12 a comitetului de miniștri al statelor membre cu privire la educație*, s.l.: CE.
- Costea, V., 2018. Dinamica suprapopulării și a condițiilor de detenție în penitenciarele din România în perioada 1990-2017. *Revista română de sociologie*, XXIX(3-4), pp. 303-340.
- Cullen, F.T.; Agnew, R, 2002. *Criminological Theory: Past to Present*. Los Angeles: CA: Roxbury.
- Custer, R., Scarcella, J.A; Stewart, B.R., 1999. The Modified Delphi Technique - A Rotational Modification. *Journal of Vocational and Technical Education*, Volume 15, Number 2 (<https://files.eric.ed.gov>), pp. 50-58.
- Davis, C., 2012. The process of offender reintegration: Perceptions of what helps prisoners reenter society. *Criminology and Criminal Justice*, Issue 13(4), pp. 446-469.
- Day, J. și Bobeva, M., 2005. A Generic Toolkit for the Successful Management of Delphi Studies. *Electronic Journal of Business Research Methods*, Volume 3 Issue 2 (www.ejbrm.com), pp. 103-116.
- Dâmboeanu, C., 2000. Factorii favorizanți ai recidivei. O tipologie a infractorilor de carieră. *Revista Sociologie Românească*, Volumul VIII, nr.3, pp. 82-97.
- Dâmboeanu, C., 2011. Fenomenul recidivei în România. *Revista Calitatea Vieții*, Volumul XXII, pp. 295-312.
- Dâmboeanu, C, 2008. Cercetarea fenomenului de recidivă din perspectivă infracțională. *Revista Română de Sociologie*, Volumul XIX, nr. 5-6, pp. 395-404.
- DEX, 1998. *Dicționar explicativ al limbii române*. București: Univers Enciclopedic.
- Dhami, M.K și colab., 2007. Adaptation to Imprisonment: Indigenous or Importe?. *Criminal Justice and Behavior*, Volumul 34, p. 1085.
- Dobrică, P., 2010. Viața Cotidiană în Închisoare. Putere, ierarhii sociale, sexualitate. *Revista Sociologie Românească*, Volumul VIII, pp. 29-32.
- Dobrică, P; Lazăr, C., 2004. *Control social și sancțiuni penale*. București: Curs Master, FSAS.
- Drăgănescu, M., 1987. *Mutații în caracterul muncii*. Vol. 2, Cartea 1 ed. București: Editura Politică.
- Durkheim, E, 2003. *Sociologia. Regulile metodei sociologice*. București: Editura Antet.
- Durnescu, I., 2005. Probațiunea și metodele sale de lucru cu infractorii. În: *Asistența socială - studii și aplicații*. Iași: Editura Polirom.
- Durnescu, I., 2009. *Asistența socială în penitenciare*. Iași: Editura Polirom.

- Durnescu, I., 2011. *Probațiunea. Teorii, legislație și practică*. Iași: Editura Polirom.
- Durnescu, I., 2018. *Etnografia tranzițiilor la deținuți*, București: s.n.
- Durnescu, I., București, 2000. Estimarea riscului de recidivă. *Revista Română de Sociologie*, Volumul Serie nouă, anul XI, nr. 1-2., pp. 125-133.
- Durnescu, I, 2013. Experiencing Supervision. În: *Offender Supervision in Europe*. Ed. Palgrave Macmillan: s.n., pp. 19-50.
- Durnescu, I, 2013. Integrarea foștilor deținuți. În: *Economia socială a grupurilor vulnerabile*. Iași: Editura Polirom, p. Cap. 5.
- Epstein, I.; Tripodi, T, 1977. *Research Techniques for Program*, New York: Columbia University Press.
- Esperian, J., 2010. the effect of Prison Education Programs on Recidivism. *Journal of Correctional Education*, Volumul 61(4), pp. 316-334.
- Estivill, J., 2006. Concepts and Strategies for Combating Social Exclusion: An Overview. *Journal of Sociology and Social Welfare*, 33, art. 23
(https://www.ilo.org/public/libdoc/ilo/2003/103B09_267_engl.pdf).
- EU, 2023. *European employment strategy - Employment guidelines*, s.l.: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=101&intPageId=3427>.
- Eurofound, 2019. *Age and quality of life: Who are the winners and losers?*, Luxembourg: Office of the EU.
- Eurofound, 2022. <https://www.eurofound.europa.eu/ro/topic/neets>. [Interactiv]
Disponibil la: www.eurofound
[Accesat 20 dec 2022].
- europa.eu, 2023. *Reforme în derulare și evoluții în materie de politici*. [Interactiv]
Disponibil la: <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/ro/national-education-systems/romania/reforme-derulare-si-evolutii-materie-de-politici>
[Accesat 02 04 2023].
- European Commission, 2022. *Ex-Offenders Community of Practice*
<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/9dca4add-063f-11ed-acce-01aa75ed71a1/language-en>. [Interactiv]
Disponibil la: <https://op.europa.eu/en/>
[Accesat 11 ian 2023].
- European Prison Observatory, 2022.
<http://www.prisonobservatory.org/upload/PrisoninEuropeOverviewandtrends.pdf>.
[Interactiv]
Disponibil la: <http://www.prisonobservatory.org>
[Accesat 15 01 2023].
- European Union, 2022. *Eurostat*. [Interactiv]
Disponibil la: <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>
[Accesat 10 mai 2023].

- European University Institute, 2017. *Code of ethics in academic research*, s.l.: EUI.
- Eurostat, 2022. *Eurostat*. [Interactiv]
Disponibil la: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/12743486/14207636/RO-RO.pdf>
[Accesat 07 nov 2022].
- Eurostat, 2022. *Sustainable development in the European Union*, s.l.: Eurostat.
- Eurostat, 2023. <https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-eurostat-news/w/ddn-20230512-2>. [Interactiv]
Disponibil la: <https://ec.europa.eu/>
[Accesat 25 Mai 2023].
- Florian, G., 2005. *Prevenirea criminalității - teorie și practică*. București: Editura Oscar Print.
- Florian, G., 2006. *Psihologie penitenciară*, București: Editura Oscar Print.
- FONDONG, 2015. *Evaluarea nevoilor și accesibilității la servicii sociale a grupurilor vulnerabile din Satu Mare*, Satu Mare: Fundația pentru dezvoltarea societății civile.
- Foucault, M., 2005. *A supraveghea și a pedepsi*. Pitești: Paralela 45.
- Fridman, G., Neville, P., 1962. *Traite de sociologie du travail*. Paris: Edition Armand Colin.
- FSANP, 2020. <https://fsanp.ro/2020/01/14/proiect-detinutii-apti-de-munca-ar-putea-fi-obligati-sa-lucreze-pentru-liberarea-conditionata/>. [Interactiv]
Disponibil la: <https://fsanp.ro/>
[Accesat 16 Febr 2020].
- Gavriliu, L., 1998. *Dicționar de psihiatrie și de psihopatologie clinică*. București: Editura Univers Enciclopedic.
- Gârboan, R., 2007. Evaluarea programelor. *Transylvanian Review of Administrative Sciences*, Volumul 19, pp. 134-144.
- Gherguț, A., 2003. *Managementul serviciilor de asistență psihopedagogică și socială*. Iași: Editura Polirom.
- Ghețău, V., 2009. Evoluții demografice care pot accentua riscurile sociale. În: *Riscuri și inechități sociale în România*. Iași: Editura Polirom, pp. 277-287.
- Giddens, A., 2000. *Sociologie*. București: Editura Bic ALL.
- Goffman, E., 2004. *Aziluri. Eseuri despre situația socială a pacienților psihiatrici și a altor categorii de persoane instituționalizate*. Iași: Editura Polirom.
- Goodwin, C.J., 1999. *A history of modern psychology*. New York: NY: John Wiley and Sons.
- Gorski, H., 2011. *Studiu privind nivelul de adaptare pe piața muncii a grupurilor vulnerabile în Regiunea Centru*. Sibiu: Editura Universității Lucian Blaga.
- Guvernul României, 2009. *Manual pentru evaluarea ex-ante a impactului politicilor educaționale*, București: Secretariatul General al Guvernului.

Guvernul României, 2014. *H.G. Nr. 909/2014 privind aprobarea Strategiei pentru consolidarea administrației publice*. București: Monitorul Oficial nr. 834 din 17 noiembrie 2014.

Guvernul României, 2020. *Programul de Guvernare al României 2020-2024*. [Interactiv]
Disponibil la: <https://sgg.gov.ro/1/wp-content/uploads/2016/04/PROGRAM-DE-GUVERNARE-2021%E2%80%942024.pdf>
[Accesat 09 ian 2023].

Guvernul României, 2020. *Strategia Națională A Locuirii*. [Interactiv]
Disponibil la:
http://www.mmediu.ro/app/webroot/uploads/files/2017_11_09_Strategia_Nationala_a_Locuirii_2017-2030.pdf
[Accesat 3 mai 2021].

Guvernul României, 2022. *OUG nr. 165/2022 pentru modificarea și completarea OUG nr. 63/2022 privind unele măsuri temporare pentru acordarea de sprijin material categoriilor de persoane aflate în situații de risc de deprivare materială și/sau risc de*, București: Monitorul Oficial nr. 1178 din 8 decembrie 2022.

Guvernul României, 2022. *Strategia Națională de Incluziune Socială nr. 440*, București: https://www.mmuncii.ro/j33/images/Documente/Legislatie/HG_440_2022.pdf.

H.G. nr 430/2020, 2020. *privind aprobarea Strategiei naționale de reintegrare socială a persoanelor private de libertate 2020-2024*, Guvernul României: Monitorul Oficial nr. 494 din 11 iunie 2020.

H.G. nr. 157/2016, 2016. *pentru aprobarea Regulamentului de aplicare a Legii nr. 254/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal*, Guvernul României: Monitorul Oficial nr. 271 din 11 aprilie 2016.

H.G. nr. 389/2015, 2015. *privind aprobarea Strategiei naționale de reintegrare socială a persoanelor private de libertate, 2015-2019*, Guvernul României: Monitorul Oficial nr. 532 din 16 iulie 2015.

Harreveld, B; Danaher, M; Lawson, C; Knight, B.A.; Busch, G, 2016. *Constructing Methodology for Qualitative Research: Researching Education and Social Practices*. London: PALGRAVE Studies in Education Research Methods.

Hatos, A., 2004. *Economie, societate și educație*. Oradea: Editura Universității din Oradea.

Hatos, A., 2006. *Sociologia educației*. Iași: Editura Polirom.

Hâncean, M.G., 2009. Metode și tehnici de cercetare sociologică aplicate în procesul de evaluare a politicilor publice. În: *Evaluarea programelor și politicilor publice*. Iași: Editura Polirom.

Hepworth, D.H. and Co, 2010. *Direct social practice, Theory and Skills*. eighth ed. Belmont, USA: Brooks/Cole.

HG nr. 558/2021, 2021. *privind aprobarea Strategiei naționale pentru ocuparea forței de muncă 2021 - 2027 și a Planului de*, București: Guvernul României.

Hirschi, T., 1969. *The causes of delinquency*. Berkeley: Editura University of California Press.

ICCV, 2017. *Raportul social al ICCV 2017 - Starea socială a României calitatea vieții: situația actuală și perspective pentru 2038*, București: Editura Academiei Române.

ICCV, 2017. *Starea socială a României. Calitatea Vieții: calitatea vieții și perspective pentru 2038*, București: Editura Academiei Române.

IFES, 2011. *Studiu regional al STP-NV privind situația persoanelor private de libertate din perspectiva reintegrării lor pe piața muncii și în comunitate*, s.l.: Institutul de Formare Economică și Socială.

Ilie, S și Preoteasa, AM, 2018. Ocuparea în România; surse de vulnerabilitate. În: *Calitatea vieții: un proiect pentru România*. București: Editura Academiei Române, pp. 139-168.

Ilie, S.; Rotariu, L.; Tomescu, C., 2020. *Viața în detenție. Sistem și calitate*. București: Editura Pro Universitaria.

Institute for Crime and Justice Policy Research, 2021. *World Prison Brief*. [Interactiv]
Disponibil la: <https://www.prisonstudies.org/country/romania>
[Accesat 06 mai 2022].

Institutul Național de Statistică, 2020. *Anuarul Statistic 2020*. [Interactiv]
Disponibil la:
https://insse.ro/cms/sites/default/files/field/publicatii/anuarul_statistic_al_romaniei_carte_0.pdf
[Accesat 07 oct 2021].

Ionescu, I., 2017. Tinerii-grupe expus riscului de excluziune socială: analizarea factorilor care le îngreunează situația pe piața muncii și în educație. *Revista Calitatea Vieții*, Volumul XXVIII, pp. 75-104.

Iovu, B.M., 2016. Atitudini și relații ale adolescenților și tinerilor. În: *Rezultantele adolescenței. O viziune longitudinală*. Cluj: Editura Presa Universitară Clujeană, pp. 37-54;.

Isailă, Ș; Bădescu, G; Miron, A., 2011. *Studiu regional al STP-NV privind situația persoanelor private de libertate din perspectiva reintegrării lor pe piața muncii și în comunitate*, Cluj- Napoca: Institutul de Formare Economică și Socială.

Istituto Regionale di Ricerca della Lombardia, 2010. *SOCIAL – Strategia de ocupare a forței de muncă și de recalificare prin formare profesională și muncă*”, Milano: Istituto Regionale di Ricerca della Lombardia, p. 57.

Jaba, E; Grama, A, 2004. *Analiză statistică în SPSS sub Windows*. Iași: Editura Polirom.

James, N., 2015. *Offender reentry: Correctional Statistics, Reintegration into the Community and Recidivism*. s.l., Congressional Research Service.

Jelke, B., 2017. *Understanding Public Opinion Polls*. New York: CRC Press.

Jungblut, JM., 2019. *Age and quality of life: Who are the winners and losers?*. Luxembourg, Office of the EU.

Jurcău, N., 2002. *Penitenciarul – mediu psihosocial distinct*. Cluj-Napoca: Editura Casa Cărții de Știință.

Krausz, S., 2007. *Metodologia și metodica sociologiei*. București: Editura Matrix Rom.

Lambert, E.G., 2005. *Here today, gone tomorrow, back again the next day: Absenteeism and its Antecedents Among Federal Correctional Staff*, s.l.: Ferris State University.

Legea nr. 169/2017, 2017. *pentru modificarea și completarea Legii nr. 254/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal*, Parlamentul României: Monitorul Oficial nr. 571 din 18 iulie 2017.

Legea nr. 172/2017, 2017. *privind aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 60/2016 pentru modificarea și*. Parlamentul României: Monitorul Oficial NR. 576 din 19 iulie 2017.

Legea nr. 196/2016, 2020. *privind venitul minim de incluziune, cu modificările și completările în vigoare*, Parlamentul României: Monitorul Oficial nr. 882 din 3 noiembrie 2016.

Legea nr. 254/2013, 2013. *privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal*, Parlamentul României: Monitorul Oficial nr. 514 din 14 august 2013.

Legea nr. 292/2011, art. 6. *Asistenței Sociale, art. 6*, s.l.: Monitorul Oficial nr. 905 din 20 decembrie 2011.

Legea nr. 350/2006, 2006. *Legea tinerilor*. Parlamentul României: Monitorul Oficial nr. 648 din 27 iulie 2006.

Legea nr. 53/2003, 2003. *Codul Muncii*, Parlamentul României: Monitorul Oficial nr. 72 din 5 februarie 2003.

Legea 292, 2011. *a asistenței sociale*, s.l.: art. 39, alin a).

Lipski, M., 1980. *Street-Level Bureaucracy. Dilemmas of the individual in Public Services*. New York, Russell Sage Foundation.

Maculan, A.; Ronco, D.; Vianello, F., 2013. *Prison in Europe: Overview and Trends*, s.l.: Prison in Europe.

Marin, M și colab, 2019. Calitatea guvernării în România. În: *Calitatea Vieții: un proiect pentru România*. București: Editura Academiei Române, pp. 190-215.

Maruna, S., 2001. *Making Good: How ex-convicts reform and re-build their lives*. Washington: American Psychological Association Books.

Mateuț, G., 1997. *Recidiva în teoria și practica dreptului penal*, Editura Lumina Lex, București: Editura Lumina Lex.

Mayhew, P.; Clarke, R. V. G; Sturman, A. și Hough, J.M., 1976. *Crime as Opportunity*, London: HOME OFFICE RESEARCH STUDY no 34.

Mărginean, I., 2000. *Proiectarea cercetării sociologice*, Iași: Editura Polirom.

- Mărginean, I., 2004. *Politica socială*. București: Editura Expert.
- Mărginean, I., 2000. *Proiectarea cercetării sociologice*, Iași: Editura Polirom.
- McArthur, V., 1976. Coming Out Cold: community re-entry from State Reformatory. *Sociology*.
- Mears, D.P.; Travis, J., 2004. Youth Development and Reentry. *Youth Violence and Juvenile Justice*, Volumul 2:3.
- Merton, R.K., 1938. Social Structure and Anomie. *American Sociological Review*, 3, p. 676.
- Merton, R.K., 1968. *Social theory and social structure*. London: Free Press.
- Mihaiu, S., 2021. *Criminalitatea violentă. Semnificații și implicații sociale*. București: Editura ProUniversitaria.
- Milicenco, S., 2005. Integrarea socioprofesională a persoanelor care și-au ispășit pedeapsa. În: *Culegere de articole Asistența socială și justiția juvenilă, modalități de integrare și cooperare*. Chișinău: Editura Universității de Stat.
- Mitroi, V., 2007. Evaluarea centrată pe utilizare. În: *Enciclopedia dezvoltării sociale*. Iași: Editura Polirom, p. 219-225.
- Mitulescu, S; Plăeșu, A; Dalu, AM și colab., 2015. *Aspecte privind incluziunea socială a tinerilor aflați în afara sistemelor de educație, formare și ocupare profesională (NEET)*, București: Institutul de Științe ale Educației.
- MMSS, 2022. https://www.anofm.ro/upload2/ANOFM/20944/BI_aprilie_2022.pdf.
[Interactiv]
Disponibil la: <https://www.anofm.ro/>
[Accesat 02 Sept 2022].
- Moore, D; Moffat, KH, 2005. The liberal veil: Revisiting Canadian Penalty. *The new punitiveness: Trends, theories, perspectives*, pp. 85-100.
- Moran, D., 2012. Prisoner reintegration and the stigma of prison time inscribed on the body. *Punishment and Society*, Volumul 14(5), pp. 564-583.
- Morar, V., 2004. *Etica și afacerile. Morală elementară și responsabilitate socială*. București: Editura Paideia.
- Morrisroe, J., 2014. Literacy Change Lives 2014: A new perspective on health, employment and crime. pp. 1-26.
- Murphy, R., 1985. Exploitation or Exclusion?. *Sociology Journal*, Volumul 19, Issue 2, p. 225.
- Neagu, G, 2010. Educația și calitatea vieții. În: *Diagnoza anuală a calității vieții*. București: Editura Expert, pp. 70-84.
- Neamțu, G., 2005. *Asistența socială. Studii și aplicații*. Iași: Editura Polirom.
- Neculau, A., 2004. *Manual de psihologie socială*. Iași: Editura Polirom.

Neguț, A., Nicolăescu, V., Preoteasa, A.M., Cace, C., 2011. *Monitorizare și evaluare în economie socială. Manual de intervenție*. București: Editura Expert.

Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention, 2017. *Youths With Intellectual and Developmental Disabilities in the Juvenile Justice System*. [Interactiv]
Disponibil la: <https://ojjdp.ojp.gov/library/publications/model-programs-guide-literature-review-youths-intellectual-and-developmental>
[Accesat 15 august 2020].

Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention, 2019. *Education for Youth Under Formal Supervision of the Juvenile Justice System*. [Interactiv]
Disponibil la: <https://ojjdp.ojp.gov/>
[Accesat 30 august 2020].

Ogien, A., 2002. *Sociologia devianței*. Iași: Editura Polirom.

O'Sullivan, T., 1999. *Decision Making in Social Work*. New York: Palgrave Macmillan.

Padfield, N și Maruna, S., 2006. *The Resolving Door at the Prison Gate: exploring the dramatic Increase in Recalls to prison*. s.l.: Criminology and Criminal Justice.

Parkinson, C.N., 1957. *Legea lui Parkinson*, London: Editura The Economist.

Parlamentul European, 2015. *Rezoluția Parlamentului European din 5 octombrie 2017 referitoare la sistemele penitenciare și condițiile din închisori (2015/2062(INI))*, s.l.: UE.

Parlamentul European, 2022. *Raport - A9-0192/2022 referitor la Planul de acțiune al UE pentru economia socială*, s.l.: Comisia pentru ocuparea forței de muncă și afaceri sociale.

Parlamentul României, 2014 . *Legea nr. 286/2009 Codul Penal cu modificările și completările ulterioare*, s.l.: s.n.

Parsons, T., 1967. *Sociological theory and modern society*. New York: Free Press.

Pașca, M., 2005. *Infraactorul minor și reintegrarea sa în comunitate*. Cluj Napoca: Editura Ardealul.

Payne, M., 2011. *Teoria modernă a asistenței sociale*. Iași: Editura Polirom.

Petersilia, J., 2001. Prisoner reentry: public safety and reintegration challenges. *The Prison Journal*, Volumul 81(3), pp. 360-375.

Petersilia, J., 2003. When prisoners come home: Parole and prisoner reentry. *Oxford University Press, New York*.

Petre, R.T., 2018. *Impactul criminalității asupra dezvoltării economico-sociale regionale din România*. București: Editura Pro Universitaria.

Pintican, I., 2013. *Egalitatea de șanse, resursă pentru viitor mai sigur*. Bistrița: Bistrița News.

Pisică, S., 2011. *Informal Sector on Labour Market - Teză de doctorat*, București: INCE Costin C. Kirițescu.

Plăeșu, A; Dalu, A.M.; Achimescu, V., 2015. *FRSS Proiect Instrumente integrate pentru combaterea practicilor discriminatorii și promovarea incluziunii sociale a grupurilor vulnerabile*, s.l.: Raport de Cercetare Integrat.

PODCA, 2015. *Ghid practic privind etica în cercetarea științifică*, București: Guvernul României.

Pop, L., 1999. Evaluarea sistemului românesc de ajutor social bazat pe testarea mijloacelor. În: *Politici sociale în România*. Bucuresti: Editura Expert, pp. 199-232.

Pop, L.M., 2002. *Dicționar de politici sociale*, București: Editura Expert.

Popescu, R., 2020. Pedepșa privativă de libertate ca traumă. Traseul deținutului spre reintegrare în societate și idealul instituției penitenciare. *Revista română de sociologie*, serie nouă, anul XXXI(3-4), p. 189-208.

POSDRU, 2009. *Raport studiu de evaluare a nevoilor - Creșterea șanselor de incluziune socială a persoanelor aflate în detenție prin o mai bună educație, informare a societății și îmbunătățirea activităților din penitenciar*, București: ANP.

POSDRU, 2011. *Creșterea șanselor de incluziune socială a persoanelor aflate în detenție prin o mai bună educație, informare a societății și îmbunătățirea activităților din penitenciar*, București: ANP.

POSDRU, 2012. *Studiu la nivel național privind nevoile specifice de formare profesională a persoanelor private de libertate și ale personalului din penitenciare - "Investește în oameni"*, București: ANP.

POSDRU, 2012. *Studiu privind înființarea unui mecanism integrat inter-instituțional în vederea reintegrării foștilor deținuți în societate: "Investește în oameni!"*, București: ANP.

POSDRU, 2013. *Formarea și ocuparea profesională a deținuților și foștilor deținuți. Noi provocări, noi inițiative*, Focșani: Fundația Școala Română de Afaceri a Camerelor de Comerț și Industrie.

POSDRU, 2013. *Implicarea angajatorilor în mediul penitenciar -Creșterea șanselor de incluziune socială a persoanelor aflate în detenție prin o mai bună educație, informare a societății și îmbunătățirea activităților din penitenciar*, București: ANP.

POSDRU, 2013. *Proiecte pentru reintegrarea socială și încadrarea pe piața muncii a deținuților și foștilor deținuți: câteva bune practici realizate în Italia*, București: ISFOL.

Precupețu I., 2006. *Strategii de dezvoltare comunitară*. București: Editura Expert Projects.

Preda, M., 2009. Schimbările în sfera familiei și a generațiilor. În: *Riscuri și inechități sociale în România*. Iași: Editura Polirom, pp. 305-313.

Preoteasa, AM; Cace, S; Duminică, G, 2009. *Strategia Națională de îmbunătățire a situației romilor: vocea comunităților*. București: Editura Expert.

Rachieru, A., 2010. *Impactul programelor de asistență socială în penitenciar*, București: Editura Lumen.

- Rappeli, F., 2010. *Integrarea în muncă a deținuților și foștilor deținuți în Italia și România. Comparația între două sisteme juridice*, Milano: Institutio Regionale di Ricerca della Lombardia.
- Rateau, P., 2004. *Metodele și statisticile experimentale în științele umane*. Iași: Editura Polirom.
- Rădulescu, S.M., 2010. *Sociologia devianței și a problemelor sociale*. București: Editura Lumina Lex.
- Râpeanu, G, Rădulescu, S, 1997. *Metode și tehnici de cercetare sociologică*. București: Editura Intact.
- Reid, T.S., 1991. *Crime and criminology*. Sixth ed. Florida: Saunders College Prees.
- Rotariu, S., 2014. Studii contemporane în mediul carceral. În: *Devianța. Viziuni contemporane*. București: Editura Sigma, pp. 86-102.
- Sabău, C., 2019. Reducerea ratei de recidivă a persoanelor care au executat o pedeapsă privativă de libertate din perspectiva unui lucrător. *Revista de practică penitenciară*, Volumul 1, pp. 19-23.
- Salvați Copii, 2021. <https://www.salvaticopiii.ro/ce-facem/protectie/copii-cu-parinti-plecati-la-munca-in-strainatate>. [Interactiv]
Disponibil la: <https://www.salvaticopiii.ro/>
[Accesat 03 dec 2022].
- Sandu, A; Popoveniuc, B, 2018. *Etică și integritate în educație și cercetare*. București: Editura Tritonic.
- Sandu, A, 2018. Proiectul de cercetare. Repere etice și metodologice. În: *Etică și integritate în educație și cercetare*. București: Editura Tritonic, pp. 208-244.
- Sandu, D.; Alexandru, M., 2009. Migrația și consecințele sale. În: *Riscuri și inechități sociale în România*. Iași: Editura Polirom, pp. 287-305.
- Scârneci, F., 2006. *Îndrumar de cercetare calitativă în științele socio-umane*. Brașov: Editura Universității Transilvania.
- Schifirneț, C., 2002. Teoria formelor fără fond. Despre mentalități și disfuncționalități instituționale. În: *Mentalități și Instituții*. București: Editura Ars Docendi, pp. 121-139.
- Socaciu, E; Vică, C, 2018. *Provocări și dileme. Etică și integritate academică*, București: Editura Universității din București.
- Song, L.; Lieb, R., 1993. *Recidivism: The Effect of Incarceration and Length of Time Served*, Washington: State Institute for Public Policy.
- Sowell, R.L.; Faan, R.N, 2000. Identifying HIV/AIDS Research Priorities for the Next Millennium: A Delphi Study With Nurses in AIDS Care. *Journal of the Association of Nurses in AIDS Care*, Volume 11(Issue 3), pp. 42-52.
- SPACE, I., 2022. *Prison and prisoners in Europe 2021: Key findings of the SPACE I Report*, s.l.: Council of Europe & University of Lausanne.

- Spencer, H, 1898. *The Principles of Sociology*. New York: Appleton and Company.
- Stănescu, S., 2010. Direcții comune ale statelor membre în domeniul politicii sociale. În: *Politici de incluziune socială în perioada de criză economică*. București: Editura Expert, pp. 35-53.
- Stănescu, S., 2020. Măsuri de politică socială privind prevenirea delincvenței. *Jurnalul Universul Juridic*, Volumul Devianță și criminalitate Evoluție, tendințe și perspective.
- Stănișor E., 2006. *Reforma sistemului penitenciar românesc*. București: BAGR.
- Stegar, I; Krausz, S, 2007. *Metodologia și metodică sociologiei*, București: Editura Matrix Rom.
- Stufflebeam, D.L. și Coryn, C.L.S, 2014. *Evaluation Theory, Models and Application*. Second ed. San Francisco: Jossey-Bass A Wiley Brand.
- Ștefan, B., 2006. *Mediul penitenciar românesc. Cultură și civilizație carcerală*. București: Editura Institutul European.
- Tămaș, S., 1999. *Prospectiva socială*. București: Editura Victor.
- Tebeanu, A.V; Macarie, GF, 2018. Etica în practica cercetării clinice pe subiecți umani în 6 țări europene din foful bloc comunist. În: *etică și integritate în educație și cercetare*. București: Editura Tritonic, pp. 245-271.
- Teșliuc, C, 2001. *Sărăcia și sistemul de protecție socială*. Iași: Editura Polirom.
- Thompson, M.S., 1975. *Evaluation for Decision in Social Programmes*, s.l.: Saxon House, Lexington Books.
- Tomiță, M.; Pânzaru, C., 2013. Parent Involvement and Early School Leaving. *Revista de cercetare și intervenție socială*, Volumul 40, pp. 21-36.
- Tomiță, M; Ungureanu, R., 2016. National regulations on the custodial and non-custodial correctional measures applied to juvenile delinquent. *Universul Juridic Publishing Company, Bucharest*, Volumul Devianță și criminalitate - evoluție, tendințe și perspective, pp. 74-81.
- Tonon, G., 2015. *Qualitative Studies in Quality of Life*. Buenos Aires: Springer- Social Indicators Research Series, vol. 55.
- Travias, L., 1990. *Introduction to Criminal Justice*. Cincinnati: University of Cincinnati.
- Tripodi, T.; Fellin, Ph.; Epstein, I, 1986. *Social Program Evaluation*, University of Michigan: F.E. Peacock Publishers.
- Tutty, L; Rothery, A; Grinnel, R., 2005. *Cercetarea calitativă în asistență socială. Faze, etape și sarcini*. Iași: Editura Polirom.
- TVR, 2019. http://stiri.tvr.ro/statul-cheltuie-te-5-200-de-lei-pe-luna-pentru-un-de-inut-i-doar-3500-de-lei-pentru-un-copil-din-centrele-de-plasament_842850.html#view.
[Interactiv]

Disponibil la: <http://stiri.tvr.ro/>
[Accesat 03 iunie 2020].

Tyler, R.W., 1949. *Publishes Basic Principles of Curriculum and Instruction*, Chicago: University of Chicago Press.

Țica, G., 2016. *Recidivism și excluziune socială*. Oradea: Editura Universității din Oradea.

UE , 2009. *POSDRU – „Creșterea șanselor de incluziune socială a persoanelor aflate în detenție prin o mai bună FSE educație, informare a societății și îmbunătățirea activităților din penitenciar” – Raport studiu de evaluare a nevoilor*, s.l.: Uniunea Europeană.

UE, 2020. *Orientările 05/2020 privind consimțământul în temeiul Regulamentului 2016/679 Adoptate la 4 mai 2020*. [Interactiv]

Disponibil la:

https://edpb.europa.eu/sites/default/files/files/file1/edpb_guidelines_202005_consent_ro.pdf
[Accesat 9 Nov 2022].

UNICEF, 2017. *Evaluarea sumativă a modelului "Prima prioritate: niciun copil invizibil!"*, București: ICE.

Unitatea de Politici Publice, 2006. *Manual pentru elaborarea propunerii de politici publice*, București: Secretariatul General al Guvernului.

Unran, Y; Gabor, P; Grinnell, RM, 2007. *Evaluation in Social Work*. Fourth Ed. Editura Oxford: University Press.

USAID, Center for Development Information and Evaluation, 1996. *Performance Monitoring and Evaluation Tips*. [Interactiv]

Disponibil la: <https://pdf.usaid.gov/>
[Accesat 7 febr 2023].

Vacca, J., 2004. Educated prisoners are less likely to return to prison. *Journal of Correctional Education*, Volumul 55(4), pp. 297-305.

Vasile, M., 2014. *Introducere în SPSS pentru cercetarea socială și de piață*. Iași: Editura Polirom.

Voicu, B.; Rusu, H.M.; Popa, A.E, 2015. *Este România altfel? Societatea și sociologia...încotro?*, Sibiu: Editura Universității Lucian Blaga.

Voicu, B; Lupu, S, 2009. Riscuri și inechități sociale în România. În: *Seviciile de educație*. Iași: Editura Polirom, pp. 168-190.

Wacqant, L., 2001. Deadly Symbiosis: When Ghetto and Prison Meet and Mesh". *Punishment and Society*, Volumul 3(1), pp. 95-133.

Weiss, C.H., 1986. Where Politics and Evaluation Research Meet. În: *The Politics of Program Evaluation*, Sage Publications. s.l.:D.J. Palumbo, Sage Publications.

Windzio, M., 2006. *Is there a deterrentEffect of Pains of Imprisonment?*. s.l.:Punishment Society.

Zamfir, C., Cace, S., 2016. *Strategia de dezvoltare a României în următorii 20 de ani: 2016-2035. O strategie a relansării calității vieții în perspectiva 2035.*, București: Editura Academiei Române, ICCV.

Zamfir, C., Cace, S., 2020. *Covid19 în România. Date, analize, evoluții și statistici.* București: Editura Expert.

Zamfir, C., Stoica, L.G, Stănculescu, M.S., 2008. *Proiectarea dezvoltării sociale. Ghid metodologic.* București: Institutul Social Român.

Zamfir, C.; Vlăsceanu, L., 1998. *Dicționar de sociologie.* București: Editura Babel.

Zamfir, C.; Zamfir, E., 2020. *Calitatea vieții în timpul pandemiei: probleme și politici de răspuns. Un punct de vedere sintetic.* București: Editura Academiei Române, ICCV.

Zamfir, C., 2007. *Proiectarea dezvoltării sociale - ghid metodologic,* București: Editura Academiei Române, ICCV.

Zamfir, C; Vlăsceanu, L., 1998. *Dictionar de Sociologie.* București: Editura Babel.

Zamfir, E., 1996. *Psihologie Socială - aspecte contemporane.* Iași: Editura Polirom.

Zamfir, E., 1997. *Psihologie Socială. Texte alese.* Iași: Editura Ankarom.

Zamfir, E., 1999. Sistemul serviciilor de asistență socială în România. În: *Politici sociale în România.* București: Editura Expert.

Zamfir, E., 2018. Spre un sistem integrat de servicii publice în asistență socială. În: *Calitatea Vieții - un proiect pentru România.* București: Editura Academiei Române, ICCV, pp. 307-329.

Zamfir, E., 2022. *Violența domestică în context teoretic, socio-economic și cultural.* În: *Violența domestică în România, în contextul pandemiei. Riscuri și politici de suport.* București: Editura ProUniversitaria.

Site-uri consultate

<https://anp.gov.ro>

<https://anes.gov.ro>

<https://apador.org>

<https://ec.europa.eu>

www.eurofound

<https://ec.europa.eu/eurostat>

<https://insse.ro/>

<https://www.prisonstudies.org/>

<https://sgg.gov.ro>

<https://www.salvaticopiii.ro/>

<https://pdf.usaid.gov/>